

Universiteit Antwerpen
Faculteit Sociale Wetenschappen
Academiejaar 2016 – 2017

MASTERPROEF

VLEESCONSUMPTIE EN VEGAFOBIE
EEN EXPLORATIE VAN DE SOCIALE KENMERKEN VAN VLEESETERS, VEGAFOBEN EN HUN OMGEVING

Els Van Doorslaer

Master in de Sociologie

Promotor: Prof. Dr. F. Vandermoere

Medebeoordelaar: Prof. Dr. G. Verschraegen

Masterproef voorgelegd met het oog op het behalen van de graad van Master in de Sociologie

Abstract

This research examines the differences between meat- and non-meat-eaters. In addition, attention is paid to vegaphobia as the discrimination and aversion of meat-eaters over non-meat-eaters. Using survey data, a comparison will be made of meat- and non-meat-eaters in Belgium (N = 996). Next to the sociodemographic characteristics, the social environment is highlighted. Descriptive results of the sociodemographic features describe that meat-eaters (N = 842) are more often male and low- or middle-educated. Almost half of these meat-eaters have higher than average results on vegaphobia. The findings indicate that gender, education and age directly correlate with vegaphobia. The high vegaphobe meat-eaters are mainly male, lower educated and relatively older. In current times of attention to less meat eating, the motives of meat-eaters for their diet are examined. Taste, insufficient vegetarian alternatives and substitutes, disinterest, too expensive and religion/spirituality are the reasons why meat-eaters don't turn into vegetarians. In contrast to different studies, attention is also paid at the social environment on meat-consumption and vegaphobia. This study demonstrates the important role of the social environment in explaining the variance in meat-consumption and vegaphobia. The influence of the social environment is first measured by the presence of a vegetarian in household, friends or family. The results indicate that with a vegetarian in the household it is 40 % more likely to eat vegetarian. Next, with a vegetarian in the household it is 53 % more likely to have a lower degree on vegaphobia. This is also the case, but to a lesser extent, with a vegetarian friend or family member. The second measurement of the social environment is the sensibilization-program 'Thursday Veggieday' (Donderdag Veggiedag). The own meat-consumption and degree of vegaphobia is at lowest with a good knowledge of the eat-less-meat-campaign.

Keywords: vegaphobia; meat-consumption; vegetarianism; social influence; sensibilization

Voorwoord

Vlees eten? Voor de één de normaalste zaak van de wereld, voor de ander een absolute no-go. Ik behoor tot die laatste groep. Ik ben gelukkig en gezond opgegroeid als flexitariër. Enkele jaren geleden schrapte ik ook het weinige vlees dat ik toen nog at volledig uit mijn dieet. Vlees of vis weiger ik te eten, en ook laat ik zuivel zoveel mogelijk links liggen. Hierdoor word ik bestempeld als flexanist, tussen vegetariër en veganist in. De reden waarom ik flexanistisch eet, is om mijn ecologische voetafdruk zo laag mogelijk te houden. Met dit onderzoek streef ik ernaar een helder beeld te creëren tussen de verschillende groepen van al dan niet vlees eten en vegafobie. Door mijn enorme interesse in het onderwerp vond ik het letterlijk heerlijk om dit binnen mijn studie Sociologie te onderzoeken.

Allereerst wil ik mijn promotor, professor Frédéric Vandermoere, hartelijk bedanken voor de uitstekende begeleiding. Dankzij de tijd die hij vrijmaakte voor het grondig nalezen en de interessante feedbackgesprekken kon ik deze thesis steeds verbeteren en heb ik veel bijgeleerd. Daarnaast wil ik graag EVA vzw bedanken, mede als inspiratie voor het onderwerp maar vooral voor het ter beschikking stellen van de data om analyses mee te mogen uitvoeren. Ook mijn ouders verdienen een woord van dank voor hun ondersteuning tijdens dit hele proces.

Tot slot hoop ik u als lezer te mogen inspireren en een aanzet tot reflectie te geven wat betreft uw eventuele vleesconsumptie en houding tegenover niet-vleeseters.

Els Van Doorslaer

Haasdonk, 2017

Inhoudsopgave

ABSTRACT.....	3
VOORWOORD	5
INHOUDSOPGAVE	7
1 INLEIDING	9
2 LITERATUURSTUDIE	11
2.1 Soorten eetpatronen rond de consumptie van dierlijke voedingsmiddelen	11
2.2 Motieven vleeseters in tijden van groeiend bewustzijn over vleesconsumptie.....	12
2.2.1 Opkomst invraagstelling vleesconsumptie	12
2.2.2 Motieven niet-vleeseters.....	13
2.2.3 Motieven vleeseters	14
2.3 Sociodemografische verschillen in eetpatroon rond de consumptie van dierlijke voedingsmiddelen	16
2.3.1 Bourdieu	16
2.3.2 Gender, leeftijd, opleiding	18
2.4 Vegafoobie	20
2.4.1 Begrip vegafoobie	20
2.4.2 Effecten van vegafoobie bij sociale interacties	21
2.5 Sociale beïnvloeding	23
3 METHODOLOGIE	27
3.1 Inleiding.....	27
3.2 Dataset	28
3.2.1 Onderzoekseenheden.....	28
3.2.2 Vegafoobie.....	29
3.2.3 Sociale beïnvloeding	30
4 RESULTATEN EN ANALYSE	31
4.1 Beschrijvende statistiek	31
4.2 Correlatie.....	34
4.2.1 Correlatie motieven bij vleeseters.....	35
4.2.2 Correlatie van sociodemografische factoren en eetpatroon.....	36
4.2.3 Correlatie vegafoobie en sociodemografische factoren	37
4.3 Statistische regressie-analyse	38
4.3.1 Logistische regressie naar eetpatroon.....	38
4.3.2 Multinomiale regressie naar eetpatroon	41
4.3.3 Logistische regressie naar vegafoobie	45
5 DISCUSSIE EN CONCLUSIE	49
6 BIBLIOGRAFIE.....	57
7 BIJLAGEN.....	61
7.1 Bijlage 1: Gebruikte variabelen	61
7.2 Bijlage 2: Extra analyses.....	64

1 Inleiding

“Ikea lanceert vegetarisch alternatief voor hotdog” kopte De Standaard (2016). Deze vegetarische ‘hotdog’ en hun vegetarische balletjes blijken na een blik op de ingrediëntenlijst bovendien veganistisch te zijn. Toch worden ze zo niet omschreven, rust er een taboe op veganisten in onze maatschappij? Bob Torres, socioloog aan de St. Lawrence University in Canton, geeft in zijn boek *Vegan Freak, Being Vegan in a Non-Vegan World* tips aan (beginnende) veganisten om te overleven in een niet-veganistische wereld (Torres & Torres, 2010). Leven we echt in een *non-vegan world*?

Een broodje met hesp, kaas of hummus? Drie voedingsmiddelen die symbool staan voor drie verschillende manieren van eten: vleeseter, vegetariër en veganist. Het verschil in eetpatroon tussen vleeseters, vegetariërs en veganisten is relatief eenvoudig te onderscheiden, maar waar verschillen vleeseters en niet-vleeseters op sociaal vlak? Eerder onderzoek maakte al een algemene vergelijking tussen wel of niet vlees eten (Ruby, 2011). In dit thesisonderzoek zal bijkomend ook de houding van de vleesetende meerderheidsgroep bekeken worden ten opzichte van de niet-vleesetende minderheidsgroep.

Voeding heeft een belangrijke impact op het milieu, 44 % van je ecologische voetafdruk wordt namelijk bepaald door wat je eet (MIRA, 2010). Binnen voeding is vooral vlees en zuivel vervuילend, de vermindering van vlees- en zuivelconsumptie is dan ook essentieel om de strenge klimaatdoelstellingen te behalen (Hedenus, Wirsenius, & Johansson, 2014). Dit toont het belang aan om het duurzame dieet van niet-vleeseters in kaart te brengen.

De vleesconsumptie daalt in België. In 2013 consumeerde de Belg 13 % minder vlees dan in 2005 (Statbel, 2014). De invraagstelling van het eten van vlees is dus een maatschappelijk relevant thema waarbij deze studie wil kijken naar het sociodemografisch profiel om zo meer inzicht te verkrijgen achter dit algemeen percentage. Het maatschappelijk doel is de kenmerken van de verschillende groepen te kennen en naast elkaar te plaatsen. Daarnaast wordt gekeken naar de perceptie van vleeseters over niet-vleeseters: wanneer die negatief is, wordt dit aangeduid door de term ‘vegafobie’ (Cole & Morgan, 2011). Bestaat het fenomeen ‘vegafobie’ in België? Zo ja, in welke mate en wat kunnen we hieraan doen?

Deze probleemstelling resulteert in volgende onderzoeksdeelvragen:

- 1. Welke motieven halen vleeseters aan om vlees te eten in tijden van groeiende aandacht om minder tot geen vlees te eten?**
- 2. Wat zijn de sociodemografische kenmerken - gender, opleidingsniveau en leeftijd - van vleeseters en niet-vleeseters in België?**
- 3. In welke mate zijn vleeseters vegafoob, en wat zijn de sociodemografische kenmerken van vegafoobe vleeseters?**

Als centrale concepten binnen deze onderzoeksvraag is het eerst en vooral cruciaal het verschil tussen vleeseters en niet-vleeseters te duiden. In een notendop zijn vleeseters mensen die vlees en vis eten. Niet-vleeseters zijn onder andere vegetariërs die noch vlees noch vis eten, en veganisten die niets van dierlijke oorsprong eten. De verschillende eetpatronen worden gedetailleerder besproken in de literatuurstudie. Vegafoobie, zoals gedefinieerd door Cole en Morgan (2011), is de denigrerende zienswijze op veganisten en veganisme. In deze studie kies ik ervoor om dit laatste begrip te verbreden tot de gehele groep van niet-vleeseters. Dus ruimer dan enkel veganisten worden ook vegetariërs mee in rekening gebracht. Zo kan een duidelijker beeld verkregen worden omtrent de perceptie van vleeseters over niet-vleeseters.

2 Literatuurstudie

In dit onderdeel worden de drie onderzoeksdeelvragen besproken vanuit de literatuur en worden hypothesen opgesteld. Ten eerste zullen in een inleidend onderdeel de soorten eetpatronen rond de consumptie van dierlijke voedingsmiddelen verduidelijkt worden. Ten tweede worden motieven aangehaald waarom vleeseters toch vlees eten hoewel dit vanuit rationeel standpunt gezien niet de beste oplossing is voor onder andere milieu en dier. Ten derde komen de sociodemografische verschillen in eetpatroon rond dierlijke consumptie aan bod. Ten vierde wordt het fenomeen vegafobie belicht, waarbij de link met de sociodemografische factoren van vleeseters wordt gelegd. Tot slot wordt gekeken naar de rol van de sociale omgeving. Meer specifiek wordt aandacht besteed aan enerzijds de rol van gezin, familie en vriendenkring. Anderzijds wordt gekeken naar de impact van sensibilisatie-campagnes.

2.1 Soorten eetpatronen rond de consumptie van dierlijke voedingsmiddelen

Diëtiste Steltenpool (2014) erkent dat de verschillende eetpatronen gaande van vleeseter tot veganist enige verwarring kunnen veroorzaken. Daarom beschrijft ze deze in haar boek *De Vegarevolutie* binnen het onderdeel 'de vegaterminologie'. Hieronder een overzicht van de belangrijkste eetpatronen, gesorteerd op een steeds lagere frequentie van dierlijke consumptie (Steltenpool, 2014):

1. Vleeseter: Een vleeseter eet alles wat van dierlijke oorsprong is.
2. Flexitariër: Een flexitariër is een vleeseter die enkele keren per week bewust vegetarisch eet.
3. Pescotariër: Een pescotariër eet geen vlees, maar wel vis.
4. Vegetariër: Een vegetariër is in de volksmond iemand die geen vlees, vis of schaaldieren eet maar wel eieren en melkproducten. Omdat deze vegetariërs nog wel eieren en melkproducten eten, is de juiste terminologie hiervoor ovo-lacto vegetariër.
5. Flexanist: Een flexanist is een veganist die af en toe iets eet van dierlijke oorsprong.
6. Veganist: Een veganist eet geen enkel product van dierlijke oorsprong, dus naast vlees en vis worden ook geen melkproducten, eieren, honing en gelatine geconsumeerd.

Deze diëten kunnen gesitueerd worden in enerzijds een zwakke (duurzame) of verminderde consumptie¹, 'consuminderen', en anderzijds een sterke (duurzame) of andere consumptie, 'consumanderen'. Flexitariërs consuminderen omdat ze minder vlees eten, én consumanderen omdat ze het vlees vervangen door vegetarische alternatieven. Vegetariërs en veganisten consumanderen voornamelijk. Door de vleesconsumptie kritisch in vraag te stellen, eten zij op een andere manier (de Wolf, van Otterdijk, Pennartz, Hurkxkens, & Toebe, 2011).

¹ Het begrip consumeren houdt meer in dan enkel de consumptie van voeding. Toch wordt in dit onderdeel de focus van consumptie specifiek gelegd op de consumptie van dierlijke voeding, met als doel de verschillende eetpatronen hierbinnen te plaatsen.

Binnen deze masterproef wordt gekeken naar vleeseters (eetpatroon 1) versus niet-vleeseters (eetpatronen 3 tem 6). Tussen deze twee groepen situeren zich de flexitariërs (eetpatroon 2) die in onze huidige maatschappij steeds prominenter aanwezig zijn. Dit blijkt ook uit volgende krantenkop in De Morgen: “Dagen Zonder Vlees: waarom flexitariërs de toekomst zijn” (Beckers, 2015). Hierin wordt aangetoond dat door campagnes zoals Dagen Zonder Vlees en Donderdag Veggiedag steeds meer mensen af en toe vegetarisch eten. In het volgende onderdeel zal bekeken worden welke motieven vleeseters aanhalen om vlees te eten, ondanks de groeiende bewustwording over de negatieve impact van vleesconsumptie.

2.2 Motieven vleeseters in tijden van groeiend bewustzijn over vleesconsumptie

2.2.1 Opkomst invraagstelling vleesconsumptie

De milieubeweging en de dierenrechtenbeweging zijn twee invloedrijke spelers die de vleesconsumptie in vraag stellen. De opkomst van de milieubeweging situeert zich rond de jaren 70, waarbij één van de meest invloedrijke publicaties het rapport *The Limits to Growth* is dat de Club van Rome in 1972 uitbracht (Meadows, Meadows, Randers, & Behrens III, 1972). Hierbij stellen ze de dominante visie van de mens tegenover de natuur in vraag. Dit doen ze door een 100-jarige simulatie van het business-as-usual-model, waaruit blijkt dat grote milieuproblemen zullen ontstaan als niets veranderd wordt aan de manier van leven. Specifiek rond vleesconsumptie wordt aangetoond dat om één calorie van dierlijke producten te produceren, zeven calorieën van plantaardige voeding nodig zijn (Meadows et al., 1972, p. 106). Dit geeft aan dat een dierlijk dieet inefficiënt is voor zowel lichaam als milieu.

Daarnaast wordt ook bewuster gekeken naar dierenrechten. Hierbij zijn vooral Peter Singer (1975) en Jonathan Safran Foer (2009) belangrijke auteurs die de dierlijke consumptie openlijk in vraag stellen en een pleidooi houden voor een vegetarisch eetpatroon. Peter Singer schrijft in *Animal Liberation* (1975) over het belang van de overstap naar een vegetarisch dieet:

“Vegetariër worden is niet alleen maar een symbolisch gebaar. (...) Vegetariër worden is de meest praktische en meest doeltreffende stap die men kan doen in de richting van een einde maken aan zowel het doden als het laten lijden van levende niet menselijke wezens.” (Singer, 1975, p. 157-158).

Met dit citaat geeft Singer aan dat dierenrechten ernstig geschonden worden bij vleesconsumptie. De bewustwording hiervan kan als motivatie optreden voor een vleesloos eetpatroon. In dit thesisonderzoek zal verder nagegaan worden in welke mate de verminderde vleesconsumptie veroorzaakt wordt door het milieubewustzijn dan wel aan het dierenwelzijn.

2.2.2 Motieven niet-vleeseters

In dit onderdeel wordt achterhaald waarom geopteerd wordt voor een vleesloos dieet, met in het achterhoofd de hierboven beschreven invraagstelling van dierlijke consumptie sinds 1970. Tukker (2011) toont met zijn onderzoek aan dat vlees en zuivel binnen de voedselconsumptie de grootste impact hebben op het milieu. Deze impact op het milieu kan gemeten worden met de ecologische voetafdruk. Dit is de geschatte oppervlakte aarde die een persoon nodig heeft om te produceren wat wordt geconsumeerd en te absorberen wat wordt weggeworpen (Belgium, 2016).

Uit het kwalitatieve onderzoek van Fox en Ward (2008) naar de motieven bij Engelse en Amerikaanse vegetariërs voor hun eetpatroon, kwam deze sterke focus op het milieuaspect niet naar voren. De belangrijkste reden om vegetarisch te eten was het gezondheidsaspect² en de ethische behandeling van dieren. Milieu werd weliswaar ook als belangrijk aangekaart, maar slechts bij één case werd de keuze voor vegetarisme gemaakt door een overtuiging van milieuactivisme. Hieruit blijkt dat milieu niet de enige reden is om geen vlees te eten. De overheidsdienst Leefmilieu Brussel verwijst wel naar het milieuaspect door te stellen dat de vleesconsumptie zorgt voor 50 % van de milieu-impact van onze voeding. Zij stimuleren mensen om minder vlees te eten door ook bijkomende argumenten aan te halen: het is gezonder, goedkoper en om nieuwe smaken te leren kennen (Leefmilieu Brussel, 2016).

De Backer en Huddens (2014) onderzochten in België wat de motieven zijn van vegetariërs en semi-vegetariërs (in dit thesisonderzoek: flexitariërs). Op basis van een literatuuronderzoek onderscheiden zij vijf redenen voor vleesvermindering: (1) gezondheid, (2) smaakvoorkeuren, (3) moreel, dierenwelzijn, (4) ecologie en (5) religie. Zij stellen dat de Belgische keuken wordt gekenmerkt door veel vlees, maar toch zijn vleesloze dagen niet nieuw in onze cultuur. Op religieus vlak wordt door Christenen op vrijdag geen vlees gegeten, maar hun onderzoek toont aan dat het religieus argument minst invloedrijk is in de keuze om vegetarisch te eten. De Backer concludeert dat flexitariërs minder vlees eten om gezondheidsredenen, vegetariërs daarnaast mijden vlees om milieubezorgdheden, dierenrechten en smaakvoorkeuren.

Het verschil tussen vleeseters enerzijds en vegetariërs en veganisten anderzijds is eenvoudiger na te gaan omdat deze twee manieren van eten – wel of geen vlees eten – fundamenteel van elkaar verschillen. Tussen vegetariërs en veganisten is het verschil kleiner waardoor het moeilijker is om te achterhalen wat veganisten motiveert om verder te gaan dan vegetariërs door te opteren voor een volledig plantaardige levensstijl. In eerste instantie lijkt het dat veganisten dezelfde waarden als

² Amerikaans onderzoek door Wang en Beydoen (2009) laat een duidelijke link zien tussen vleesconsumptie en obesitas. De studie van You en Henneberg (2016) ging verder door de vergelijking met suiker te maken en toonde aan dat vlees even schadelijk is als suiker voor obesitas.

vegetariërs hanteren maar die als belangrijker beoordelen en strikter interpreteren naar hun eetpatroon.

Lisa Steltenpool (2014), een Nederlandse voedingsdeskundige en veganiste, beschrijft in haar boek *De Vegarevolutie* dat veganistisch eten bijdraagt aan vier revoluties. Deze eetstijl heeft namelijk voordelen voor je lichaam, de dieren, de planeet en de mensheid. Floris van den Berg (2013), een Nederlandse filosoof en veganist, legt in zijn boek *De Vrolijke Veganist* de focus op de ethische kant van veganisme. Breder dan Steltenpool geeft hij zeven argumenten voor veganisme: dieren, milieu, wereldarmoede en voedselprobleem, inefficiëntie, toekomstige generaties, gezondheid en identiteit.

2.2.3 Motieven vleeseters

De invraagstelling van vleesconsumptie heeft wel degelijk invloed gehad, dit is onder andere te zien in de dalende vleesconsumptie in België (Statbel, 2014). Toch volgt slechts 1,7 % Belgen 'een dieet arm aan dierlijke producten' volgens *De voedselconsumptiepeiling* (Peeters, 2015). Dit impliceert dat de grote meerderheid nog steeds vlees eet.

Macdiarmid, Douglas, en Campbell (2016) proberen in hun onderzoek de publieke bewustwording van de milieu-impact van voedsel te rijmen met de tegenzin om minder vlees te eten. Hieruit kwamen drie dominante thema's naar voren. Ten eerste zijn respondenten zich niet voldoende bewust van de associatie tussen vleesconsumptie en klimaatverandering. Ten tweede leeft de perceptie dat de individuele vleesconsumptie slechts een kleine rol speelt in het wereldwijde probleem van klimaatverandering. Respondenten wezen erop dat niet-voedselgerelateerde veranderingen belangrijker en vooral meer geaccepteerd zijn. Ten derde voelden de onderzoekers een enorme weerstand bij de respondenten over het idee de individuele vleesconsumptie te verminderen. Geconcludeerd kan worden dat het genoegen van vlees eten en de inbedding in sociale, persoonlijke en culturele waarden zorgen voor afkeer om de vleesconsumptie te verminderen.

Zonder te focussen op de milieu-impact van vlees, stelden Piazza et al. (2014) zich de vraag waarom mensen vlees eten. Zij ontwikkelden voor de rechtvaardiging van vlees eten het model 'The 4 N's'. Zij vertrekken vanuit een vleesparadox, vleeseters ervaren een morele tweestrijd. Enerzijds weten vleeseters dat ze door vlees te eten schade toebrengen aan dieren. Anderzijds genieten ze ervan om vlees te eten. Dit komt ook naar voren in de contradictie tussen houding, bijvoorbeeld een dierenliefhebber zijn, en het gedrag door vlees te eten. Rationalisering is volgens Piazza een manier om deze vleesparadox op te lossen. Vlees eten wordt gerechtvaardigd door de vier Engelstalige woorden beginnend met een 'n': *natural*, *normal*, *necessary* en *nice*. Ten eerste is het natuurlijk omdat het vastgelegd is in onze biologie. Ten tweede, is het normaal want de meeste mensen in de beschaaft samenleving eten vlees. Noodzakelijk om te overleven is het derde punt. Het vierde en laatste punt is de genotservaring bij vlees eten.

Loughnan (2014) voerde een psychologisch onderzoek om te begrijpen waarom vleeseters vlees eten ondanks het bestaan van de vleesparadox van Piazza et al. (2014). Vleeseters eten vlees voor de smaak en als een manier om hun identiteit te uiten, dit wordt gelinkt met het tonen van mannelijkheid. De cognitieve dissonantie die voortkomt uit de vleesparadox wordt door vleeseters opgelost door een verandering in gedachten. Zij verlichten hun morele gevoelens door dieren te zien als hersenloze wezens die geen pijn kunnen lijden. Vegetariërs daarentegen lossen deze cognitieve dissonantie op door een verandering in hun acties, namelijk hun eetpatroon, aan te brengen.

Ook de Noorse onderzoekers Kunst en Hohle (2016) onderzochten de vleesparadox. Zij tonen met de dissociatie-hypothese aan dat mensen eerder geneigd zijn vlees te eten wanneer een afstand wordt gecreëerd tussen het eetbare vlees en het beeld van het dier. Zo is er minder empathie voor het dier bij verwerkt in plaats van onverwerkt vlees (bv. hamburger in plaats van kip-aan-het-spit). Een onthoofd dier roept minder empathie op dan wanneer het dierenhoofd nog zichtbaar is. Wanneer een levend dier in een reclame-advertentie wordt vertoond, blijkt dat de zin om vlees te eten vermindert. Tot slot zijn ook de gebruikte woorden van belang: respondenten eten liever 'rundvlees' dan 'koe'.

2.2.3.1 Motief leidt niet per definitie tot gewenste gedrag

De beweegredenen om geen vlees te eten leiden niet automatisch tot een gedragsaanpassing. Dit slaat dan op vleeseters die om bovengenoemde redenen wel vegetarisch willen eten maar het toch niet doen, of vegetariërs die toch niet de stap naar veganisme zetten. Dit kan verklaard worden vanuit de *Theory of Planned Behavior* (TPB) (Ajzen, 1985). Deze theorie stelt dat de intentie doorslaggevend is voor een gedrag. Deze intentie wordt gevormd door de attitude, subjectieve norm en gepercipieerde gedragscontrole.

Wanneer een vleeseter zijn gedrag wil aanpassen tot een vleesloos dieet moet hij de intentie tot deze gedragsverandering hebben. Deze intentie wordt gevormd door zijn attitude of houding tegenover het vegetarisch dieet. Daarnaast spelen de subjectieve normen een rol, wat vindt zijn sociale omgeving van deze vleesloze eetstijl? Vooral de gepercipieerde controle is cruciaal om de intenties te kunnen omzetten in een effectieve gedragsverandering. Zo kan bij vleeseters het gebrek aan kennis om vlees op een gezonde manier te vervangen ervoor zorgen dat zij toch vlees blijven eten. In de praktijk blijkt dat de subjectieve norm een beperkte invloed heeft bij de intentie om vlees, vegetarisch of veganistisch te eten. Het onderzoek van Povey, Wellens, en Conner (2001) waarbij de theorie van TPB wordt toegepast, toont aan dat vooral attitudes en gepercipieerde controle een belangrijke rol spelen bij de intentie en zo uiteindelijk het eetgedrag van mensen.

De theorie verklaart ook dat mensen die bepaalde waarden belangrijk vinden en hoge intenties hebben toch niet voor 100 % hun eetpatroon willen of kunnen omgooien. Dit sluit ook aan bij de (steeds groter

wordende) groep van flexibele eters, voornamelijk flexitariërs die zich situeren tussen vleeseter en vegetariër maar ook flexanisten als een evenwichtsoefening tussen vegetariër en veganist.

Op basis van deze literatuur kan een hypothese worden geformuleerd op de eerste onderzoeksdeelvraag:

1. Welke motieven halen vleeseters aan om vlees te eten in tijden van groeiende aandacht om minder tot geen vlees te eten?

Tabel 1: Hypothese 1

H ₁	Motieven
Vleeseters	Natuurlijk, normaal, noodzakelijk en genotvol
Niet-vleeseter	Milieu, dierenwelzijn, gezondheid, goedkoper, nieuwe smaken, mensheid

H₁: De kans op vleesconsumptie verhoogt wanneer vlees eten wordt gezien als natuurlijk, normaal, noodzakelijk en genotvol.

2.3 Sociodemografische verschillen in eetpatroon rond de consumptie van dierlijke voedingsmiddelen

2.3.1 Bourdieu

Vooraleer over te gaan tot resultaten uit empirisch onderzoek omtrent de sociodemografische factoren van vleeseters en niet-vleeseters, vertrek ik van de zienswijze van de Franse socioloog Pierre Bourdieu (1979). Hij stelt dat de sociale klasse en bijhorende levensstijl bepaald wordt door iemands sociaal, cultureel en economisch kapitaal. Sociaal kapitaal gaat over netwerken, cultureel kapitaal is aanwezig wanneer onder andere boeken worden gelezen, klassieke muziek wordt beluisterd en musea bezocht. Economisch kapitaal gaat over de hoogte van het inkomen, een eigen huis en auto kunnen betalen.

Een belangrijk kernwoord in de theorie van Bourdieu is 'habitus'. Hij omschrijft het in zijn boek *La Distinction* (1979), gelinkt aan de levensstijl die op zijn beurt ook een effect heeft op het eetpatroon, als volgt:

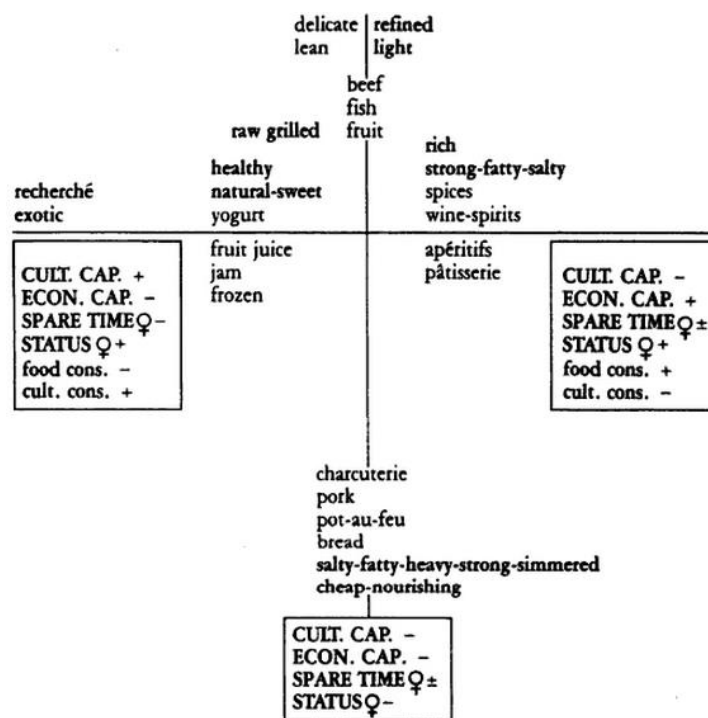
"It is in the relationship between the two capacities which define the habitus, the capacity to produce classifiable practices and works, and the capacity to differentiate and appreciate these practices and products (taste), that the represented social world, i.e., the space of life-styles, is constituted" (Bourdieu, 1979, *La Distinction*, p. 170).

De habitus verschilt volgens Bourdieu (1979) naargelang de sociale klasse waardoor verschillende levensstijlen bestaan bij de verschillende vormen van cultureel, economisch en sociaal kapitaal. Zo heeft de hoogte van het inkomen een rechtstreeks effect op het soort voedingsmiddelen dat wordt gegeten. Bij een stijging van het inkomen, en daarmee ook een stijging in de sociale hiërarchie, wordt

minder geld gespendeerd aan vetrijke producten die ook goedkoop zijn zoals aardappelen, spek en varkensvlees. Meer geld wordt dan gespendeerd aan lichtere voedingsmiddelen zoals kalfs- en lamsvlees maar vooral aan verse groenten en fruit.

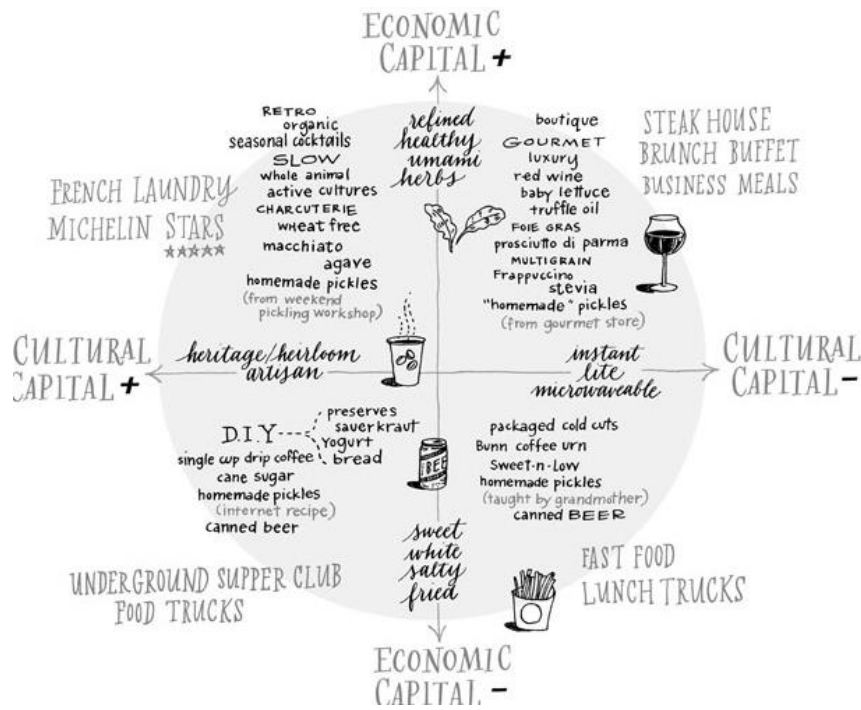
Niet alleen het inkomen als economisch kapitaal is van belang meent Bourdieu (1979). Hij maakte een 'food space'-grafiek waarbij verschillende voedingsmiddelen geplaatst worden binnen een grafiek waarbij de x-as de mate van cultureel kapitaal voorstelt en de y-as de mate van economisch kapitaal. Op de linkerzijde van figuur 1, bij hoog cultureel kapitaal, is duidelijk te zien dat geen vlees staat vermeld. Bij lager cultureel kapitaal, richting de rechterkant van de grafiek, komt meer vlees aan bod. Opvallend is dat wanneer dit lager cultureel kapitaal wordt gecombineerd met laag economisch kapitaal, meer vlees wordt geconsumeerd en dan vooral de vetrijke vleessoorten. Bij hoog economisch kapitaal daarentegen worden minder vetrijke vlees- en vissoorten gegeten.

Op deze grafiek is ook status en vrije tijd van vrouwen weergegeven. Onderaan de grafiek, bij laag economisch kapitaal, werkt de vrouw niet waardoor haar status laag is. De vrije tijd van de vrouw is dan wel hoog waardoor zij meer tijd heeft om de traditionele vrouwenrol van huisvrouw op te nemen. Als voorbeeld in de grafiek staat het gerecht 'pot-au-feu', een stoofpotje van vlees en groenten, waar een arbeidsintensief kookproces aan vooraf gaat. Uiterst links op de grafiek, bij hoog cultureel kapitaal en laag economisch kapitaal, werkt de vrouw wel waardoor haar status hoog is maar niet veel vrije tijd heeft om uitgebreide gerechten te koken.

Figuur 1: The food space – Bourdieu (1979)

Aangezien de grafiek door Bourdieu meer dan 35 jaar geleden is opgesteld, heeft Watson (2016) van Gastronomica deze grafiek aangepast naar de huidige Amerikaanse maatschappij. Op deze grafiek is te zien dat vooral in de rechterbovenhoek bij hoog economisch kapitaal en laag cultureel kapitaal veel vlees wordt geconsumeerd.

Figuur 2: Food space – Gastronomica (2016)

Bourdieu's argument dat eetgewoontes de sociale klasse-positie weerspiegelen, wordt bevestigd in het kwantitatieve onderzoek van Gossard en York (2003). De vleesconsumptie van arbeiders is opmerkelijk hoger dan bij bedienden of werknemers in de zorgsector. Gelinkt aan beroep speelt ook opleiding een rol, in het onderzoek kwam naar voren dat hooggeschoolden minder vlees eten dan laaggeschoolden. Volgens het onderzoek heeft inkomen, door Bourdieu gedefinieerd als economisch kapitaal, geen invloed op de totale vleesconsumptie. De hoogte van het inkomen beïnvloedt wel het soort vlees dat wordt gegeten, zo stijgt het aandeel van rundvlees bij een hoog inkomen.

2.3.2 Gender, leeftijd, opleiding

Fraser, Welch, Luben, Bingham en Day (2000) onderzochten welk effect leeftijd, gender en educatie hebben op de voedselconsumptie. De studie is niet meer brandend actueel aangezien deze in 2000 werd uitgevoerd, maar de meerwaarde is dat het om een Europees onderzoek gaat. De drie gebruikte variabelen gender, leeftijd en educatie zijn ook de variabelen die in dit thesisonderzoek getoetst worden.

Op vlak van gender blijkt volgens het onderzoek van Fraser et al. (2000) dat mannen meer vlees, eieren, melk en suikergoed eten. Vrouwen daarentegen eten meer fruit en groenten. Dit genderverschil is sociaal gedetermineerd en verschilt per cultuur. Leeftijd speelt een rol bij het soort vlees dat gegeten

wordt. Jongeren eten meer kip en ouderen eten meer rood vlees. Tot slot bepaalt educatie de mate van gezond eten. Hoger geschoolden eten minder vlees en meer salades, lager geschoolden eten meer zoetigheden zoals cake.

Als conclusie stelt Fraser et al. (2000) dat oudere mannen met een lagere scholing het meest ongezond eten. In de studie wordt het onderwerp vegetarisme slechts summier besproken, toch komt naar voren dat leeftijd hierin een belangrijke variabele is: vooral jongeren maken de keuze om vegetariër te worden. Dit argument wordt tegengesproken door de studie van Parseghian (2016). Hierin stelt ze dat leeftijd geen allesbepalende factor is bij de keuze om vegetarisch of veganistisch te eten. Als voorbeeld hiervan toont ze aan dat zowel in scholen als in bejaardenhuizen opties zonder vlees te vinden zijn. Deze vegetarische en veganistische menu's worden zowel door jonge als oude vegetariërs en veganisten gegeten en ook door flexitariërs die door het aanbod worden aangemoedigd.

Hoek, Luning, Stafleu, en de Graaf (2004) voerden een vergelijkend onderzoek uit tussen vleeseters, flexitariërs en vegetariërs. Zij ontdekten dat op sociodemografisch vlak vegetariërs, en in beperkte mate ook flexitariërs, hoger geschoold zijn en een hogere sociaaleconomische status hebben. Deze vegetariërs uit hun onderzoek waren vooral vrouwen, leefden in kleinere huishoudens en woonden in meer stedelijke gebieden.

Als ingezoomd wordt op de factor gender bevestigt ander onderzoek dat vooral vrouwen minder vlees eten³. Perry, McGuire, Neumark-Sztainer, en Story (2001) onderzochten de kenmerken van vegetarische adolescenten in een stedelijke populatie. Dit door middel van een vergelijkend onderzoek tussen vegetariërs en niet-vegetariërs. Hieruit kwam naar voren dat vegetariërs vooral vrouwen zijn, blank en meer bezig met hun gewicht en lichaam ⁴.

Het verband tussen enerzijds feminisme en veganisme en anderzijds mannelijkheid en vlees eten wordt ook aangetoond door Adams (2010). Adams verwijst in dit artikel naar haar boek *The Sexual Politics of Meat* waaruit blijkt dat het dominante Westers idee is dat mannen vlees eten en vrouwen het vlees bereiden. Het feminisme is een deel van de conflicttheorie waarbij groepen strijden om iets schaars. Er is dus een machtsongelijkheid, een sociale ongelijkheid tussen minder- en meerderheidsgroepen. Specifiek is het feminisme (Lengermann & Niebrugge, 2007) een stroming die

³ Dat vrouwen vaker opteren voor een vleesloos dieet kan ook worden verklaard vanuit de risicoperceptie van voedsel, in dit geval van vlees. Onderzoek toont aan dat vrouwen gevoeliger zijn dan mannen voor de gepercipieerde risico's van voedsel (Flynn, Slovic, & Mertz, 1994). Specifiek voor vlees gaat het dan om bezorgdheden over gezondheid, milieu en klimaatopwarming. De Eurobarometer (2006) bevestigt dat vrouwen bezorgder zijn bij risico's die hun gezondheid en het milieu kunnen schaden.

⁴ Zo toont het onderzoek van Bardone-Cone et al. (2012) dat bij vrouwen een duidelijke link bestaat tussen vegetarisme en eetstoornissen. Een vleesloze eetstijl rechtvaardigt het om bepaalde voedingsmiddelen te vermijden.

gebaseerd is op het idee dat vrouwen gelijk zijn aan mannen. Wanneer het feminisme wordt bekeken binnen milieuzaken wordt gesproken over ecofeminisme. De ongelijke behandeling van vrouwen wordt daarbij gekoppeld aan de degradatie en overexploitatie van het milieu (Sturgeon, 2007).

Voorgaande onderzoeken maakten de sociodemografische verschillen tussen vleeseters en vegetariërs duidelijk. Weinig data zijn te vinden over de sociodemografische eigenschappen van veganisten. Dit komt vermoedelijk omdat een kleiner aantal mensen een veganistisch eetpatroon volgt. De onderliggende assumptie hierbij is dat vegetariërs en veganisten binnen de groep van niet-vleeseters dezelfde eigenschappen bezitten. Op basis van deze literatuur kan bijgevolg deze hypothese worden geformuleerd op de tweede onderzoeksdeelvraag:

1. Wat zijn de sociodemografische kenmerken - gender, opleidingsniveau en leeftijd - van vleeseters en niet-vleeseters in België?

Tabel 2: Hypothese 2

H ₂	Gender	Opleidingsniveau	Leeftijd
Vleeseters	Man	Laaggeschoold	Oud
Niet-vleeseters	Vrouw	Hooggeschoold	Jong

H₂: Vleeseters zijn mannelijk, laaggeschoold en ouder. Niet-vleeseters daarentegen zijn vrouwelijk, hooggeschoold en jonger.

2.4 Vegafobie

2.4.1 Begrip vegafobie

Het begrip vegafobie werd geïntroduceerd door Cole en Morgan (2011). Zij onderzochten de gebruikte taal van kranten uit het Verenigd Koninkrijk om veganisten te beschrijven. Zij gingen na of er sprake was van het fenomeen vegafobie, dit is het geval wanneer een denigrerend portret van veganisten wordt opgehangen. Veganisme wordt dan als deviant gezien waarbij veganisten worden gestigmatiseerd. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat 5,5 % van de kranten veganisme positief voorstelden, 20,2 % als neutraal en 74,3 % als negatief. Daarna werd uitgesplitst op welke manier veganisten als negatief werden beschreven in de negatief-geconnoteerde krantenartikelen. Het betreft zes kenmerken, in volgorde van belangrijkheid: belachelijk, zelfonthouding, moeilijk en onmogelijk om vol te houden, modeverschijnsel, overgevoelig en vijandig.

In navolging van Cole werd door Mastermann-Smith, Ragusa, en Crampton (2014) een onderzoek naar vegafobie in Australië uitgevoerd. Ook in deze studie komt naar voren dat in de beoordeelde kranten- en tijdschriftartikelen een algemene 'vegafobie-bias' bestaat waardoor veganisten in een negatief daglicht worden gezet. Als resultaat vinden zij dat de zes redenen van vegafobie zoals gevonden door

Cole en Morgan (2011) ook voorkomen bij de Australische media. Deze negatieve houding ten opzichte van veganisten maakt dat veganisme wordt gezien als een deviante levensstijl.

Het begrip vegafobie kan beter begrepen worden met de sociologische deviantietheorie zoals beschreven door Becker (1963). Hij stelt dat deviantie het niet gehoorzamen aan sociale regels is. Deze deviantie is gecreëerd door de samenleving: “Deviant behavior is behavior that people so label.” (Becker, 1963, p. 9). Mensen die deviant gedrag vertonen worden dan gezien als outsiders buiten de normale groep. Toegepast op het begrip van vegafobie vormen vleeseters de normale groep waarbij niet-vleeseters deviant gedrag vertonen (geen vlees eten) waarbij ze dus als deviant worden gelabeld. Het label zorgt ervoor dat vleeseters negatief kijken naar vegetariërs en veganisten en hen als outsiders beschouwen, dit duidt dus op vegafobie bij vleeseters.

2.4.2 Effecten van vegafobie bij sociale interacties

LeRette (2015) onderzocht de mate van vegafobie, zij onderzocht of vegetariërs en veganisten anders worden behandeld dan vleeseters. Uit het onderzoek blijkt dat vegetariërs en veganisten vaker dan vleeseters negatieve commentaar krijgen over hun eetpatroon. Daarnaast zou er een stigma bestaan, vleeseters bekijken vegetariërs en veganisten negatiever. Als gevolg van deze kritieken vertellen sommigen niet over hun vleesloos dieet om zo verdere conflicten te vermijden. Dit fenomeen werd ook bestudeerd door Romo en Donovan-Kichen (2012). Zij ontdekten dat vegetariërs op strategische manieren over hun eetstijl praten. Aangezien vegetariërs de minderheidsgroep vormen, worden zij als deviant gezien wat in sommige gevallen leidt tot stigma. Daarnaast is eten een fysieke noodzakelijkheid die vaak sociaal en publiek is waardoor het een effect op relaties heeft.

Hoe vegetariërs communiceren over hun eetpatroon, onderzocht door Romo en Donovan-Kichen (2012), bekijkt enerzijds wat de communicatieve dilemma's zijn bij vegetariërs. Anderzijds toont het op welke manieren vegetariërs communiceren over hun eetpatroon om niet te vervreemden van anderen. Een eerste communicatief dilemma geeft weer dat vegetariërs zichzelf willen zijn, aangezien vlees vermijden een wezenlijk onderdeel van hun identiteit is. Toch is er ook angst voor stereotypering, niet bij de groep horen en als outsider gezien worden. In deze kwalitatieve studie vergeleek een respondent dit proces met homofobie, waarmee duidelijk de link met vegafobie gelegd kan worden. Een tweede dilemma bestaat erin dat vegetariërs over hun eetpatroon willen praten, maar vleeseters niet het gevoel van veroordeling willen geven. De confrontatie van de twee eetpatronen kan voor een muur tussen hen zorgen (Romo & Donovan-Kichen, 2012).

Deze dilemma's zoals beschreven door Romo en Donovan-Kichen (2012) maken dat vegetariërs bewust nadenken over hoe ze hun eetstijl ter sprake brengen. Vegetariërs willen vleeseters niet beledigen waardoor ze het discomfort van vleeseters proberen minimaliseren. Vegetariërs doen dit door de nadruk te leggen op de persoonlijke keuze van hun eetpatroon of een leugentje om bestwil te

gebruiken (bv. verzinnen allergisch te zijn voor vlees). Ook heeft de term vegetarisme volgens sommige respondenten een negatieve lading waardoor eerder wordt gezegd 'geen vlees' te eten i.p.v. 'vegetarisch' te eten (Romo & Donovan-Kichen, 2012).

Mead (1941) is niet alleen om zijn naam relevant in dit onderzoek rond vlees, maar vooral om zijn theorie van het symbolisch interactionisme. De theorie stelt dat betekenis wordt gevormd in de interactie, en de perceptie van anderen kan leiden tot een gedragsaanpassing. Zo geven vleeseters betekenis aan vegetariërs en veganisten tijdens interacties. Deze betekenissen kunnen vegetariërs en veganisten een aanleiding geven niet over hun eetpatroon te praten om geen vegafob gedrag uit te lokken zoals beschreven in het bovenstaand onderzoek van LeRette (2015).

Ook gender als sociodemografische factor speelt een rol binnen het fenomeen van vegafobie. Thomas (2015) onderzocht de perceptie van mannelijkheid bij vegetariërs en veganisten. Vegetariërs worden niet geassocieerd met lagere waarden van mannelijkheid. Enerzijds omdat vegetariërs nog wel vetrijke zuivelproducten en eieren eten. Anderzijds omdat een steeds groter deel van de bevolking minstens één keer per week geen vlees eet. Veganisten daarentegen, die uitsluitend plantaardige producten eten, worden wel geassocieerd met een lagere mate van mannelijkheid.

Daarnaast laat de studie van Merriman (2010) zien dat mannen en vrouwen verschillende reacties van anderen ontvangen wanneer zij aangeven vegetarisch te zijn. Vrouwelijke vegetariërs ervaren meer vijandigheid dan mannelijke vegetariërs. Deze vijandigheid wordt in het bijzonder geuit door mannen. Dit wordt verklaard vanuit een patriarchaal model waarbij enkel mannen als deskundig worden gezien over lichaam en gezondheid. Bij vrouwen daarentegen wordt hun vleesloos dieet gezien als een voorwendsel om gewicht te verliezen.

Yeh (2014) geeft in haar onderzoek aan dat identiteit wordt gevormd door het eetpatroon, bekeken vanuit de dominante cultuur. Vlees eten is de standaard in de moderne Westerse samenleving. Vegetariërs worden gezien als hervormers en veganisten als extremisten. Dit toont aan dat vegafobie vanuit de dominante vleescultuur vooral gericht is naar veganisten door de negatief-geladen term extremisme.

Povey et al. (2001) onderzochten de overtuigingen van vleeseters, vleesvermijders (zij eten geen vlees maar wel vis), vegetariërs en veganisten over elkaars dieet. Hierbij is vooral de perceptie van vleeseters over het vegetarische en veganistische dieet relevant. Wanneer deze perceptie negatief is, kan van vegafobie gesproken worden. De perceptie van vleeseters over vegetariërs is te omschrijven als: gezond, duur, onevenwichtige voedingswaarden, saai en smakeloos, en laag in vet. Over een veganistisch dieet daarentegen is de perceptie van vleeseters negatiever: onevenwichtige voedingswaarden, extreem, beperkend, onnatuurlijk, saai en smakeloos. De onderzoekers stellen dat

vleeseters een meer positieve houding ten aanzien van vegetariërs hebben, omdat vegetarisme gezien wordt als een compromis tussen vlees en veganistisch eten.

Dit onderdeel over vegafobie heeft als doel de laatste deelonderzoeksvraag te beantwoorden:

3. In welke mate zijn vleeseters vegafob, en wat zijn de sociodemografische kenmerken van vegafobe vleeseters?

H₃: Op basis van de literatuur kan gesteld worden dat vleeseters wel degelijk vegafob zijn. Echter, de mate waarin vleeseters vegafob zijn en de relatie met sociodemografische factoren is niet eenduidig gekend. Enkel op vlak van gender wordt een concrete uitspraak gedaan: mannen zijn hoger vegafob dan vrouwen. Aangezien de kans op vegafobie groter is voor vleeseters dan niet-vleeseters, volgt hieruit dat hoog vegafobe vleeseters ouder, lager geschoold en mannelijk zijn.

2.5 Sociale beïnvloeding

De literatuurstudie is in drie delen uiteengezet, naar analogie met de drie onderzoeksdeelvragen. Aangezien deze thesis een sociologische invalshoek heeft, is het ook belangrijk de sociale invloed van de omgeving mee in kaart te brengen. Zo kan verondersteld worden dat de omgeving mee het eetpatroon van een individu bepaalt. In de analyse later in dit thesisonderzoek zal blijken dat de sociale omgeving een niet te onderschatten rol speelt. In dit onderdeel zal de theorie achter de cruciale rol van de omgeving worden bekeken.

De sociale beïnvloeding vanuit de omgeving kan gekaderd worden vanuit de sociologische stroming van het symbolisch interactionisme. Dit symbolisch interactionisme is opgetekend door Blumer (1969) die verder bouwt op de ideeën van Mead. Deze stroming stelt dat het interpreteren van elkaars gedrag een afstemming op het eigen gedrag bewerkstelligt. Concreet voor dit onderzoek betekent dat door het interpreteren van het eetgedrag (al dan niet vlees eten) van personen uit de omgeving, het eigen eetgedrag aangepast zal worden. Het interpreteren van elkaars gedrag gebeurt doorheen sociale interactie. Deze interpretatie zorgt dan uiteindelijk voor een eventuele aanpassing van het eigen eetgedrag.

Sociale interactie vormt dus het menselijk gedrag (Blumer, 1969). Toegepast op de later getoetste variabelen omtrent het eetpatroon van de sociale omgeving, kan vanuit deze sociologische gedachtegang gesteld worden dat sociale interactie met al dan niet vegetarische mensen uit de omgeving een invloed uitoefent op het eigen eetpatroon. In de volgende paragrafen wordt deze stelling geverifieerd aan de hand van empirische onderzoeken.

Voedselvoorkeuren worden beïnvloed door de sociale omgeving, zoals blijkt uit de studie van Pliner en Pelchat (1986). Zij onderzochten de gelijkenissen in voedselvoorkeuren bij kinderen en hun broers/zussen en ouders in Canada. Hieruit bleek dat de voedselvoorkeuren sterker gelijken op die van

hun broers en zussen dan die van hun ouders. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn een gelijkaardige leeftijd, genetische gelijkheid en eenzelfde blootstelling aan hetzelfde voedsel. Opvallend was dat de gelijkheid in de voedselvoorkeur met broer/zus hoger is wanneer het om hetzelfde geslacht gaat.

Het onderzoek van Pliner en Pelchat (1986) toont dus aan dat familie belangrijk is in de keuze voor een bepaald eetpatroon. Ook de rol van vrienden is niet te verwaarlozen, zoals blijkt uit onderzoek waarbij de invloed van familie én vrienden op het eetpatroon van adolescenten wordt onderzocht. Contento, Williams, Michela, en Franklin (2006) onderzochten namelijk het voedselkeuzeproces bij adolescenten in de context van familie en vrienden. Eerst werd gesteld dat drie factoren van belang zijn binnen het voedselkeuzeproces: persoonlijke keuze, interactie met familie en interactie met vrienden. De adolescenten hadden het gevoel bij het ontbijt de meeste controle te hebben over hun voedselkeuze. De lunch daarentegen werd in grote mate beïnvloed door vrienden. Opvallend hierbij is dat vrienden hetzelfde aten bij de lunch, waarbij ze allen 'smaak' als eerste argument gaven voor de gekozen lunch. De interactie met vrienden zorgt ervoor dat vaker een ongezonde lunch wordt gekozen om geaccepteerd te worden in de groep. Bij het avondeten hadden adolescenten het gevoel minder controle te hebben aangezien de familie vaak beslist voor hen. Bij het avondeten werd gezondheid belangrijker geacht dan bij de lunch waar smaak en vrienden bepalend zijn. Dit onderzoek toont aan dat vrienden en familie een belangrijke invloed uitoefenen op het eetpatroon bij adolescenten (Contento et al., 2006).

Jabs, Devine, en Sobal (1998) onderzochten eveneens de rol van de omgeving, maar spitsten zich hierbij toe op het al dan niet eten van vlees. Hun onderzoek gaat over de factoren van vegetariërs om hun dieet te blijven volhouden. Ten eerste halen ze een persoonlijke factor aan die gaat over de individuele overtuiging. Ten tweede strepen ze het belang van sociale netwerken aan. Hierbij gaat het enerzijds om groepen die vegetariërs ondersteunen zoals dierenrechten- of milieubewegingen. Daarnaast zorgen vegetarische vrienden ervoor dat een vegetarisch eetpatroon langer volgehouden kan worden. Ten derde blijkt dat de omgeving van belang is, een vegetarisch dieet is gemakkelijker vol te houden wanneer een vegetarisch aanbod in supermarkt en restaurant te vinden is. Als conclusie komt naar voren dat in het sociaal netwerk de vegetarische eetstijl als 'mainstream' wordt gezien, behalve bij familie waar conflicten bestaan.

Roth (2005) gaat verder in op het punt van conflicten over het vegetarisch dieet in de familie zoals aangehaald door Jabs (1998). Uit het kwalitatief onderzoek van Roth kwam naar voren dat wanneer iemand in de familie vegetariër wordt, dit de familiestructuur verstoort. Het vegetarisch familielid neemt dan namelijk niet meer (volledig) deel aan de emotioneel hooggewaardeerde voedseltradities.

Ruby en Heine (2012) ontdekten dat de frequentie van vlees eten bij vrienden en familie van belang is bij het eigen vleesloos eetpatroon. Hun onderzoek maakte de vergelijking tussen een individualistisch of een collectivistisch ingestelde culturele context. Hierdoor kwam naar voren dat de sociale invloed van vrienden en familie meer van belang is in de door hen onderzochte landen Hong Kong en India, die een collectivistische cultuur hebben. In het Westen, door de onderzoekers onderzocht in de Verenigde Staten en Canada, was deze sociale invloed minder sterk. In de Westerse individualistische context waren vooral psychologische kenmerken van belang, zoals de persoonlijke afkeer om dieren te eten.

Bovenstaande onderzoeken kijken naar de variaties binnen types van sociale omgeving. De gebruikte data bij de analyses laten niet toe om binnen de types te kijken, maar wél tussen de types van sociale omgeving. In de aangehaalde onderzoeken wordt bijvoorbeeld niet de opsplitsing gemaakt tussen gezin en familie. In de komende analyses zal de rol van gezin, familie en vrienden afzonderlijk als type van sociale omgeving getoetst worden, zoals te lezen in de methodologie (§ 3.2.3).

In een Australisch onderzoek door Lea en Worsley (2001) werd gezocht naar beïnvloedende factoren bij de vleesconsumptie. Het aantal vegetarische ‘significant others’ bleek een belangrijke invloed te hebben. Hoe meer vegetarische vrienden iemand heeft, hoe minder vlees werd geconsumeerd. Deze bevinding kwam het sterkst naar voren bij mannen in vergelijking met vrouwen. Hierbij werd opgemerkt dat de richting van causaliteit evenwel niet gekend is, zoals blijkt uit volgend citaat:

“It is not known whether vegetarians influence their meat-eating friends to decrease their meat consumption, or if people who eat little or no meat are more likely to become friends with people with similar meat consumption frequency. The latter may occur because vegetarians hold different worldviews to non-vegetarians.” (Lea & Worsley, 2001, p. 134).

Hoewel de richting van causaliteit dus niet gekend is, kan als conclusie wel degelijk gesteld worden dat een hoge correlatie bestaat tussen de sociale omgeving van een individu en zijn eetpatroon. Of de sociale omgeving ook een rol speelt binnen het fenomeen van vegafobie zal moeten blijken uit de analyse. Vegafobie is een nog onderbelicht onderzoeksonderwerp waardoor de bestaande literatuur ontoereikend is om hierop een antwoord te geven.

Tot slot zal ook nagegaan worden, naast de invloed van sociale omgeving, welke rol sensibilisering speelt bij zowel het verschil in eetpatroon als de mate van vegafobie. Uit onderzoek blijkt dat vooral mannen en ouderen meest vatbaar zijn voor sensibiliseringscampagnes omtrent vleesconsumptie (Lea & Worsley, 2001).

3 Methodologie

3.1 Inleiding

Het doel van de analyses is een antwoord te geven op de drie onderzoeksdeelvragen. Ten eerste werden de motieven van vleeseters achterhaald. Ten tweede werden vleeseters op sociodemografisch vlak naast niet-vleeseters gezet. Tot slot werd onderzocht in welke mate het fenomeen van vegafobie speelt in België, en wie deze vegafobe vleeseters zijn in termen van sociodemografische kenmerken.

Aangezien de onderzoeksvraag beschrijvend van aard is, werd gekozen voor een kwantitatieve analyse uitgevoerd met SPSS (Statistical Package for Social Sciences). De gebruikte kwantitatieve data werd verzameld door het onderzoeksbureau iVox. Zij voerden in 2016 een onderzoek uit over vegetarisme in opdracht van EVA vzw. Ik heb de toestemming van EVA vzw om de resultaten te gebruiken in deze masterproef.

EVA vzw is een organisatie die plantaardige voeding promoot. Dit doen zij enerzijds op een sensibiliserende en informerende manier, maar anderzijds ook op een praktische manier. Zij bieden onder andere recepten en kookworkshops aan. Daarnaast promoten zij plantaardige voeding door middel van de acties Donderdag Veggiedag, Dagen Zonder Vlees en Easy Vegan (EVA vzw, 2016).

iVox is één van de grootste Belgische onderzoekspanels met meer dan 150 000 consumenten. Zij voeren marktonderzoek uit via internet, voornamelijk via online enquêtes, maar ook via bijvoorbeeld focusgroepen of interactieve applicaties. iVox verzekert een anonieme dataverzameling en maandelijks verloten ze prijzen om hun panelleden te blijven motiveren deel te nemen aan hun dataverzameling. Het onderzoeksbureau selecteert voor elk onderzoek een representatief staal van de bevolking uit het iVox panel (iVox, 2016).

Steekproeven moeten representatief zijn voor de beoogde populatie. Het gaat dus om veralgemeenbaarheid waarbij de steekproef een goede afspiegeling van de populatie vormt (Thijssen, 2006). Deze representativiteit werd in de dataset bereikt door een weging op vlak van geslacht, leeftijd en diploma. Daarbij werd niet enkel gekeken of de verdeling klopt onafhankelijk van elkaar maar ook binnen de groepen. Hiervoor baseerde iVox zich op cijfers van de CIM (Centrum voor Informatie en Media) golden standard. Het CIM levert gegevens die noodzakelijk zijn voor de objectieve weergave en optimalisatie van reclamebestedingen in België (CIM, 2016b).

Samen met Febelmar (vereniging voor onderzoeksbureaus) en Bisnode (gespecialiseerd in data-analyses voor bedrijven) heeft CIM de golden standard ontwikkeld. Deze wordt één keer per jaar geüpdatet. Dit is een beschrijving van de sociodemografische structuur van de Belgische populatie van 12 jaar en ouder. De golden standaard wordt gebruikt door media- en marktonderzoeken om zeker te zijn van de representativiteit van de populatie (CIM, 2016a).

3.2 Dataset

De vragenlijst werd afgenomen in drie waves, dit is aangegeven door de variabele 'Versie'. Waarde 1 van deze variabele geeft de wave van 2011 aan, waarde 2 is wave 2013 en waarde 3 tot slot is wave 2016. Omdat de periode tussen de eerste en laatste wave niet lang genoeg is om relevant te zijn in dit onderzoek, heeft het geen meerwaarde om de drie waves te gebruiken om een longitudinaal onderzoek uit te voeren. Voor de analyses zal dus enkel gebruik worden gemaakt van de meeste recente cijfers uit 2016. Hiervoor wordt een selectie doorgevoerd naar versie 3, er zijn dan in totaal 996 respondenten, en de missings (N = 2163) gaan over respondenten die de vragenlijst in 2011 en/of in 2013 hebben ingevuld.

Om de representativiteit te garanderen staat bij het uitvoeren van de analyse de variabele 'Weging' aan. De variabelennamen, zoals opgesteld door iVox, werden steeds op eenzelfde manier opgebouwd. Zo weerspiegelt de variabelennaam 'V001_1_v123' de eerste vraag (V001), de eerste antwoordoptie (1), en of er data zijn in de drie versies (v123). De volledige lijst van gebruikte variabelen is terug te vinden in bijlage 1.

3.2.1 Onderzoekseenheden

Eetpatroon

De respondenten werden eerst verdeeld naar eetpatroon. Ten eerste werd geopteerd voor een tweedeling van vleeseters (N = 842) en niet-vleeseters (N = 153), deze laatste groep omvat mensen die geen vlees maar wel vis eten, parttime-, bijna- en volledige vegetariërs en veganisten. Ten tweede bestaat een driedeling uit vleeseters (N = 842), flexitariërs (N = 115) en niet-vleeseters (N = 38). Hierdoor werd bijkomend naar de groeiende groep van flexitariërs gekeken. Dit zijn mensen die geen vlees maar wel vis eten en parttime-vegetariërs. Niet-vleeseters zijn bijna-vegetariërs, vegetariërs en veganisten.

Motieven

Er werd nagegaan waarom vleeseters niet vegetarisch eten met 'slecht voor imago', 'te duur' en 'de smaak' als enkele voorbeelden van de antwoordmogelijkheden. Daarnaast werd ook aan vegetariërs gevraagd waarom zij geen vlees en vis eten, enkele voorbeelden van hun motieven zijn: 'nieuwe smaken leren kennen', 'het is lekker' en 'om creatief te zijn'. Een lijst van alle antwoordmogelijkheden is te bekijken in bijlage 1.

Sociodemografische factoren leeftijd, gender en opleidingsniveau

De leeftijd van de respondent werd weergegeven door de variabele 'Leeftijd3N'. Waarde 1 omvat alle respondenten jonger of gelijk aan 29 jaar (19 %), waarde 2 zijn respondenten tussen 30 en 49 jaar (36 %) en waarde 3 zijn de respondenten ouder dan 50 jaar (45 %). De exacte leeftijd van de respondenten is niet gekend. Gender werd gemeten door de variabele 'Geslacht', waarbij waarde 1 voor man staat en waarde 2 voor vrouw. Er is een quasi-gelijke verdeling tussen mannen (49,9 %) en vrouwen (50,1 %). Tot slot werd het opleidingsniveau gemeten door de variabele 'Diploma3', waarbij waarde 1 staat voor 'hoogstens lager middelbaar' (22,3 %), waarde 2 is 'hoger middelbaar' (42,9 %) en waarde 3 is 'hoger onderwijs' (34,8 %). Deze driesplitsing werd anders benoemd als laag(1)-, midden(2)- en hoog(3)geschoold.

3.2.2 Vegafobie

Vegafobie is een latente variabele die niet rechtstreeks gemeten kan worden. Daarom werd een schaal aangemaakt met manifest gemeten variabelen. Sommige variabelen werden omgekeerd zodat een hoge score bij elke variabele een hoge mate van vegafobie voorstelt. In bijlage 1 is de gedetailleerde constructie van de aanmaak van de vegafobie-schaal te zien. Hieronder een overzicht van de stellingen die horen bij deze vegafobie-schaal:

1. Ik vind mensen die geen vlees en vis eten raar.
2. Het maakt niet echt uit voor het milieu hoeveel vlees en vis ik eet.
3. De mens heeft vlees en vis nodig om gezond te blijven.
4. Wanneer ik voor anderen kook, hou ik er geen rekening mee of er vegetariërs bij zijn. Ze moeten eten wat de pot schaft.
5. Ik zou het niet oké vinden, moesten mijn kinderen vegetariër willen worden.
6. Ik denk dat er in de toekomst steeds minder mensen zullen zijn die geen vlees en vis eten.
7. Vegetarisme is een tijdelijke trend die wel zal overwaaien.
8. Je kan pas spreken over een volwaardige maaltijd, wanneer er een stuk vlees op je bord ligt.
9. Ik vind dat niet elk restaurant een vegetarisch alternatief op het menu moet hebben staan.
10. Een vegetarische burger kan nooit zo goed smaken als een echte burger.
11. Ik neem me niét voor om in de toekomst minder vlees en vis te eten.
12. Ik zou zeker niet meer willen betalen voor een vegetarisch alternatief.
13. Ik zou enkel kunnen samenleven met een partner die vlees en vis eet.
14. Ik vind vegetarisch eten niét hip en trendy.
15. Ik zou helemaal niet weten hoe ik aan een vegetarische maaltijd zou moeten beginnen.
16. Ik moet niet minder vlees en vis eten.
17. Ik zou mijn kinderen niet aanmoedigen om minder vlees en vis eten.
18. Het zal in de toekomst geen noodzaak zijn om minder vlees en vis te eten.
19. Moest iemand van mijn gezin vegetariër zijn, zou ik niet samen met hem/haar vegetarisch mee eten.

3.2.3 Sociale beïnvloeding

Zoals geschetst in paragraaf 2.5 van de literatuurstudie werd ook de sociale beïnvloeding getoetst bij zowel het verschil in eetpatroon als de mate van vegafobie. Ten eerste gaat het om de aanwezigheid van vegetariërs in de omgeving. Dit werd verder opgesplitst naar de types gezin, familie en vriendenkring. Analyses stoppen vaak bij diploma als proxy voor sociale achtergrond, in dit onderzoek werd de sociale achtergrond diepgaander in kaart gebracht door ook de sociale omgeving mee te nemen. Ten tweede werd de kennis van de campagne Donderdag Veggiedag getoetst. Respondenten kunnen de campagne 'zeker', 'eerder wel' of 'niet' kennen. Deze door EVA vzw opgerichte campagne wil mensen stimuleren om (minstens) één dag per week vegetarisch te eten (EVA vzw, 2017). De variabele Donderdag Veggiedag fungeert als proxy die de impact van de mate van sensibilisering meet.

4 Resultaten en analyse

4.1 Beschrijvende statistiek

De eerste onderzoeksdeelvraag handelt over de motieven om wél vlees te eten. In onderstaande tabel 3 als beschrijvende statistiek werd nog geen selectie naar eetpatroon doorgevoerd. In het volgende onderdeel, correlatie, werd een selectie naar vleeseters doorgevoerd (tabel 8). De resultaten van de motieven van vleeseters om wel vlees te eten zijn daar te zien.

Tabel 3: Beschrijvende statistiek: Motieven om wel vlees te eten

Variabele MotiefWelVlees	Frequentieverdeling (N = 996)	Procent %
Spirituele/religieuze overtuiging	127	12,8 %
De smaak van vlees	117	11,8 %
Onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten	113	11,5 %
Vegetarisch eten is te duur	103	10,4 %
Vegetarisch eten interesseert me niet	101	10,2 %
Onvoldoende eigen kookvaardigheden	71	7,2 %
Gezondheid	56	5,6 %
Omwille van huisgenoten of partner eet ik vlees	48	4,8 %
Sociale druk om vlees te eten	45	4,6 %
Te moeilijk om vegetarisch te eten	38	3,8 %
Vegetarisch eten is saai	28	2,8 %
Slecht voor mijn imago om vegetarisch te eten	22	2,2 %
Milieu	5	0,5 %
Missings (= niet-vleeseters)	120	12,1 %

Tabel 3 beschrijft de motieven om wel vlees te eten. Zoals aangehaald is hierbij nog geen selectie naar eetpatroon doorgevoerd waardoor ook flexitariërs werden opgenomen (niet-vleeseters staan geregistreerd als missings). De motieven om wel vlees te eten zijn de smaak van vlees, onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten, te duur, geen interesse in vegetarisch eten en uit spirituele of religieuze overtuiging. Bij de interpretatie van dit laatstgenoemde motief is enige voorzichtigheid geboden.

Ten eerste kan hierbij sprake zijn van een methodologische bias waarbij respondenten de vraag anders hebben geïnterpreteerd. De letterlijke vraag was “Welke van onderstaande zaken zijn redenen voor u om niet (vaker) vegetarisch (geen vlees en vis) te eten?” (vraag V010_v3, zie bijlage 1). Het zou kunnen dat respondenten het woord ‘niet’ hebben gemist en zo dachten dat de vraag peilde naar een reden om géén vlees te eten. Intuïtief lijkt het namelijk dat een spirituele of religieuze overtuiging eerder als een motief voor een vegetarisch eetpatroon gezien kan worden in plaats van voor een vleesrijk

eetpatroon. Dit bevestigt Nath (2010) in zijn artikel *God is a vegetarian* waarbij het vegetarisch dieet als een essentieel kenmerk wordt gezien bij religieuze groepen zoals Hare Krishna en Boeddhisten.

Ten tweede kan het spirituele/religieuze argument gezien worden als keuze voor een bepaald type vlees. Zo wordt vlees bij Joden en moslims niet afgewezen, wel worden strikte regels gevolgd. Bij Joden moet voeding 'koosjer' zijn, wat bijvoorbeeld inhoudt dat enkel herkauwende dieren mogen gegeten worden. In de Islam moet het vlees 'halal' zijn waarbij het dier onder specifieke voorwaarden geslacht moet worden, en wordt varkensvlees strikt gemeden (Eliasi & Dwyer, 2002).

Ten derde kan een inhoudelijke verklaring komen vanuit het Joods-Christelijke Bijbelse geloof dat de mens dominant is over de natuur. Het antropocentrisme stelt dat de mens dominant is over de natuur. Omdat dieren behoren tot de natuur, mogen zij onderworpen en opgegeten worden ten voordele van de mens (Attfield, 1983). Dit in navolging van White (1967) die stelt dat de mens vroeger een onderdeel was van de natuur, terwijl de mens nu een uitbouter is van de natuur. Deze laatste mogelijke verklaring is slechts speculatief. Een tekortkoming in de dataverzameling is dat niet bekend is welke spirituele of religieuze achtergrond de respondenten hebben.

De tweede onderzoeksdeelvraag richt zich naar de sociodemografische factoren van vleeseters en niet-vleeseters. In tabel 4 is te zien hoe de verdeling van de sociodemografische variabelen eruitziet. De opsplitsing naar eetpatroon werd bij het volgend onderdeel correlatie doorgevoerd.

Tabel 4: Beschrijvende statistiek: Sociodemografische factoren van de steekproef

Frequentieverdeling (N = 996)		Procent %
Leeftijd (variabele Leeftijd3N)		
<= 29	190	19,0 %
30 – 49	358	36,0 %
50 +	448	45,0 %
Gender (variabele geslacht)		
Man	497	49,9 %
Vrouw	499	50,1 %
Opleidingsniveau (variabele Diploma3)		
Laaggeschoold	222	22,3 %
Middengespoold	427	42,9 %
Hooggeschoold	346	34,8 %

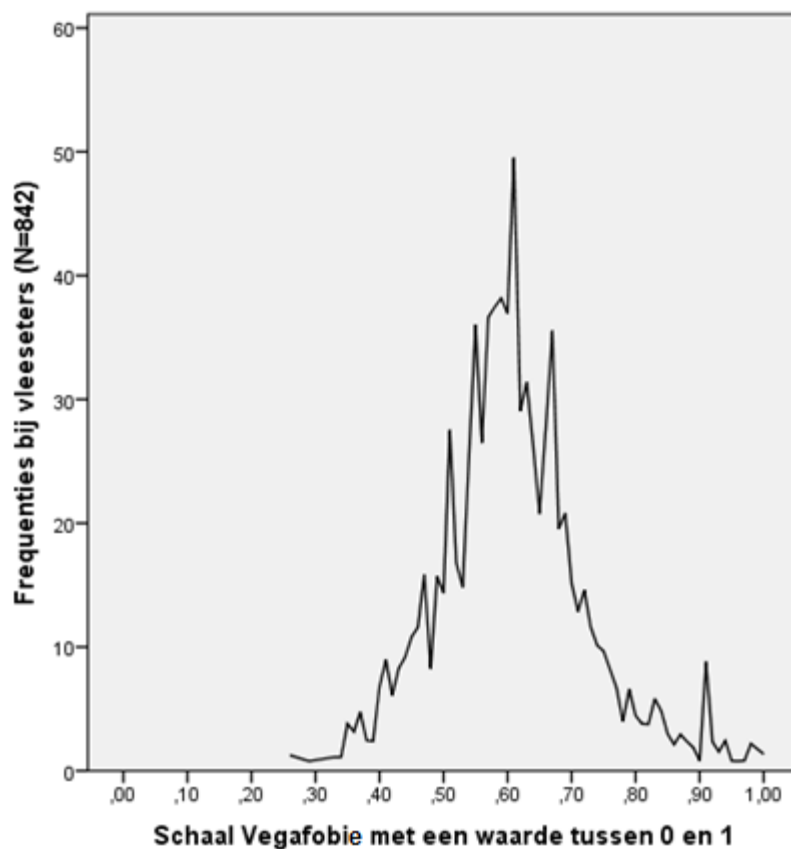
De derde onderzoeksdeelvraag tot slot, stelt vragen over het fenomeen vegafobie. Deze schaal heeft waarden tussen 0 en 1 waarbij een hogere mate van vegafobie voorgesteld wordt door een hogere waarde.

Tabel 5: Mate van vegafobie

Mate van vegafobie [0,1]	Minimum	Maximum	Gemiddelde
Zonder selectie naar eetpatroon (N = 996)	0,21	1,00	0,5832
Selectie vleeseters (N = 842)	0,26	1,00	0,6078
Selectie niet-vleeseters (bij tweedeling) (N = 154)	0,21	0,81	0,4482

Zoals te zien in tabel 5 is de mate van vegafobie hoger bij vleeseters dan bij niet-vleeseters. Toch is de mate van vegafobie bij niet-vleeseters niet gelijk aan nul. Dit ligt mogelijk aan het feit dat bij niet-vleeseters ook flexitariërs werden gerekend die (nog) niet volledig zijn overgestapt naar een vegetarisch dieet.

Wanneer geselecteerd werd naar vleeseters is volgende verdeling te zien bij de mate van vegafobie:

Figuur 3: Verdeling vegafobie bij vleeseters (N = 842)

Om vegafobie te kunnen uitdrukken in ‘mate van’, werd geopteerd voor een tweedeling in hoog en laag vegafob. Een driedeling in zwak, matig en sterk is niet mogelijk omdat slechts drie vleeseters werden geregistreerd als zwak vegafob zoals in tabel 6 te zien is:

Tabel 6: Mate van vegafobie in drie categorieën bij vleeseters

Selectie vleeseters N = 842	Frequentie	Procent
Zwak vegafob (waarde 0,00 – 0,33)	3	0,40 %
Matig vegafob (waarde 0,34 – 0,66)	615	73,0 %
Sterk vegafob (waarde 0,67 – 1,00)	224	26,6 %

Wanneer vegafobie werd opgesplitst in twee categorieën, met als splitsingspunt het gemiddelde van 0,61 is onderstaande verdeling te zien in tabel 7. Deze opsplitsing werd gebruikt bij de verdere analyses naar vegafobie.

Tabel 7: Mate van vegafobie in twee categorieën bij vleeseters

Selectie vleeseters N = 842	Frequentie	Procent
Laag vegafob (waarde 0,00 – 0,61)	483	57,3 %
Hoog vegafob (waarde 0,62 – 1,00)	359	42,7 %

4.2 Correlatie

Zoals in de literatuurstudie is aangetoond, kunnen binnen de groep van niet-vleeseters vegetariërs en veganisten worden onderscheiden. De data laten niet toe om deze opsplitsing binnen niet-vleeseters te maken aangezien slechts drie veganisten⁵ werden bevraagd. De resultaten hierover kunnen dus niet worden veralgemeend naar de populatie. Binnen deze kwantitatieve analyse werden twee mogelijkheden ter opsplitsing bekeken. Ten eerste werd geopteerd voor een tweedeling van vleeseters (N = 842) en niet-vleeseters (N = 153), deze laatste groep omvat mensen die geen vlees maar wel vis eten, parttime-, bijna- en volledige vegetariërs en veganisten. Ten tweede bestaat een driedeling uit vleeseters (N = 842), flexitariërs (N = 115) en niet-vleeseters (N = 38). Flexitariërs zijn dan de mensen die geen vlees maar wel vis eten en parttime-vegetariërs. Niet-vleeseters zijn bijna-vegetariërs, vegetariërs en veganisten.

⁵ Ter info: deze drie veganisten bestaan uit één hooggeschoolde vrouwelijke vijftigplusser en één mannelijke en één vrouwelijke middengeschoolde persoon tussen 30 en 49 jaar.

4.2.1 Correlatie motieven bij vleeseters

In dit gedeelte worden enkel de motieven van vleeseters voor hun eetpatroon weergegeven. De frequenties bij de motieven van flexitariërs en niet-vleeseters zijn te laag om weer te geven (niet bij elk motief is sprake van $N > 5$).

Tabel 8: Motieven bij vleeseters om vlees te eten

	Frequenties (N = 776)	Procent
Spirituele/religieuze overtuiging	111	13,2 %
De smaak van vlees	110	13,1 %
Onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten	104	12,3 %
Vegetarisch eten interesseert me niet	100	11,9 %
Vegetarisch eten is te duur	91	10,8 %
Onvoldoende eigen kookvaardigheden	53	6,3 %
Gezondheid	49	5,8 %
Omwille van huisgenoten of partner eet ik vlees	38	4,5 %
Sociale druk om vlees te eten	36	4,3 %
Te moeilijk om vegetarisch te eten	34	4,0 %
Vegetarisch eten is saai	26	3,1 %
Slecht voor mijn imago om vegetarisch te eten	19	2,3 %
Milieu	5	0,6 %
Chi²= 125,833 Cramer's V=0,356 (zwak tot matig verband⁶) P < 0,001 (sign.⁷)		

Tabel 8 toont aan dat de beweegredenen om vlees te eten bij vleeseters significant zijn. De samenhang tussen de verschillende motieven om vlees te eten en het vlees-eetpatroon is zwak tot matig. De belangrijkste redenen waarom Belgen vlees eten zijn de smaak van vlees, onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten, gebrek aan interesse in vegetarische voeding, te duur en uit spirituele of religieuze overtuiging. Zoals eerder vermeld is bij de interpretatie van dit laatste motief enige voorzichtigheid geboden. Er is mogelijk sprake van een methodologische bias.

⁶ De gehanteerde criteria bij de interpretatie van Cramer's V zijn als volgt: 0 = geen samenhang; 0,01-0,24 = erg zwak verband; 0,25-0,49 = zwak tot matig verband; 0,50-0,74 = matig tot sterk verband; 0,75-0,99 = erg sterk verband; 1 = volledige samenhang.

⁷ Het gehanteerde significantieniveau is $p < 0,05$.

4.2.2 Correlatie van sociodemografische factoren en eetpatroon

Tabel 9: Sociodemografische factoren bij een tweedeling naar eetpatroon

	<u>Vleeseter</u> (N = 842)		<u>Niet-vleeseter</u> (N = 154)		<u>Chi² en Cramers V</u>
Leeftijd					Chi² = 0,052 Cramer's V = 0,007 (erg zwak verband) P = 0,975 (niet sign.)
<= 29	161	84,7 %	29	15,3 %	
30-49	303	84,6 %	55	15,4 %	
50 +	377	84,2 %	71	15,8 %	
Geslacht					Chi² = 37,306 Cramer's V = 0,194 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)
Man	455	91,5 %	42	8,5 %	
Vrouw	387	77,6 %	112	22,4 %	
Diploma					Chi² = 10,199 Cramers V = 0,101 (erg zwak verband) P = 0,006 (sign.)
Laaggeschoold	189	85,1 %	33	14,9 %	
Middengeschoold	377	88,1 %	51	11,9 %	
Hooggeschoold	276	79,8 %	70	20,2 %	

In tabel 9 zijn de sociodemografische factoren weergegeven bij een tweedeling naar eetpatroon. De variabele leeftijd lijkt geen impact te hebben aangezien bij de drie leeftijdsgroepen ongeveer dezelfde verhouding tussen vleeseters en niet-vleeseters wordt gevonden. Dit resultaat is niet zeker omdat de variabele leeftijd niet significant is. De variabelen geslacht en diploma zijn significant, dit wil zeggen dat deze resultaten vertaald kunnen worden naar de populatie. De samenhang tussen de variabelen diploma en geslacht en de eetpatronen is zwak. Toch is duidelijk dat het vooral hooggeschoolden en vrouwen zijn die tot de groep van niet-vleeseters behoren.

Tabel 10: Sociodemografische factoren bij een driedeling naar eetpatroon

	<u>Vleeseter</u> (N = 842)		<u>Flexitariër</u> (N = 116)		<u>Niet-vleeseter</u> (N = 39)		<u>Chi² en Cramers V</u>
Leeftijd							Chi² = 6,082
<= 29	161	85,2 %	16	8,5 %	12	6,3 %	Cramer's V = 0,055 (erg
30-49	303	84,6 %	43	12,0 %	12	3,4 %	zwak verband)
50 +	377	84,2 %	57	12,7 %	14	3,1 %	P = 0,193 (niet sign.)
Geslacht							Chi² = 36,654
Man	455	91,5 %	31	6,2 %	11	2,2 %	Cramer's V = 0,192 (erg
Vrouw	387	77,7 %	84	16,9 %	27	5,4 %	zwak verband)
							P < 0,001 (sign.)
Diploma							Chi² = 17,972
Laaggeschoold	189	85,1 %	23	10,4 %	10	4,5 %	Cramer's V = 0,095 (erg
Middengeschoold	377	88,1 %	33	7,7 %	18	4,2 %	zwak verband)
Hooggeschoold	276	79,5 %	60	17,3 %	11	3,2 %	P < 0,001 (sign.)

Wanneer geopteerd werd voor een driedeling zoals te zien in tabel 10, zijn gelijkaardige resultaten te zien. De variabele leeftijd, met een heel zwakke samenhang, toont aan dat vooral jongeren niet-vleeseters zijn. Net als bij de tweedeling in eetpatroon is de variabele leeftijd niet significant waardoor

deze bevinding niet veralgemeend kan worden. De variabelen diploma en geslacht zijn significant met een zwakke samenhang. Vrouwen vertegenwoordigen met een duidelijke voorsprong de groepen flexitariërs en niet-vleeseters. Op vlak van opleidingsniveau blijkt dat de groep hogescholenden in vergelijking met laag- en middengescholenden het minst aantal vleeseters bevat.

4.2.3 Correlatie vegafobie en sociodemografische factoren

Om de mate van vegafobie bij vleeseters te testen naar sociale klasse werd een correlatietabel opgesteld tussen vegafobie en de sociodemografische factoren leeftijd, geslacht en diploma. Hierbij werd eerst een selectie naar vleeseters doorgevoerd. Zoals toegelicht bij het onderdeel beschrijvende statistiek is de variabele vegafobie met een waarde tussen 0 en 1 opgesplitst in twee categorieën. Het splitsingspunt is het gemiddelde van 0,61 waarbij de eerste categorie laag vegafob voorstelt met een waarde tussen 0 en 0,61. De tweede categorie representeert hoog vegafob met een waarde tussen 0,62 en 1.

Tabel 11: Mate van vegafobie naar sociodemografische kenmerken bij vleeseters

	<u>Laag vegafoob</u>	<u>Hoog vegafoob</u>	<u>Chi² en Cramer's V</u>
Leeftijd			Chi² = 13,650
<= 29	70,2 %	29,8 %	Cramer's V = 0,127 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)
30-49	55,1 %	44,9 %	
50 +	53,6 %	46,4 %	
Geslacht			Chi² = 13,430
Man	51,5 %	48,5 %	Cramer's V = 0,126 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)
Vrouw	64,1 %	35,9 %	
Diploma			Chi² = 20,935
Laaggeschoold	51,9 %	48,1 %	Cramer's V = 0,158 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)
Middengeschoold	51,9 %	48,1 %	
Hooggeschoold	68,5 %	31,5 %	
N = 842			

In tegenstelling tot de correlatie met eetpatroon is de variabele leeftijd binnen de mate van vegafobie in tabel 11 wel significant. De drie sociodemografische variabelen zijn allen significant, en vertonen een zwak verband met de mate van vegafobie. Op vlak van leeftijd is duidelijk dat een grotere groep jongeren in vergelijking met dertig- en vijftigplussers laag vegafob zijn. Vrouwen zijn met een kleine voorsprong laag vegafob. Bij opleidingsniveau zijn hogescholenden vaker laag vegafob dan laag- en middengescholenden.

4.3 Statistische regressie-analyse

Om zowel het eetpatroon als de mate van vegafobie te analyseren werden drie statistische regressies geschat. Eerst werden twee regressie-analyses uitgevoerd naar het eetpatroon. Hierbij werd zowel een logistische als een multinomiale regressie gebruikt. Bij de logistische regressie werden vleeseters tegenover niet-vleeseters gezet om de twee groepen op een overzichtelijke manier te kunnen vergelijken. Daarna werd in een multinomiale regressie de groep van flexitariërs aan deze tweedeling toegevoegd om te bekijken welke impact deze groeiende groep van flexitariërs heeft. De derde regressie-analyse is een logistische regressie naar vegafobie. Deze regressie-analyse geeft weer waar de verschillen liggen wanneer iemand laag of hoog vegafobie is.

Bij de regressie-analyse werd een combinatie van deductie en inductie gebruikt. De deductieve redenering omvat de toetsing van de sociodemografische factoren leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Daarnaast zal blijken dat de toevoeging van de inductieve redenering een niet te onderschatten rol speelt. Specifiek gaat het in de inductieve redenering om de toevoeging van variabelen die meten of de respondent vegetariërs in zijn omgeving kent, alsook een variabele die de kennis van de campagne Donderdag Veggiedag toetst.

Zoals in de literatuurstudie is aangetoond, is het niet mogelijk om bij de rol van de sociale omgeving causale verbanden te tekenen. De rol van de aanwezigheid van een vegetariër in de vriendenkring bijvoorbeeld kan (minstens) drie verschillende verklaringen hebben. Ten eerste kan er sprake zijn van sociale invloed waarbij het eetpatroon van de respondent wordt beïnvloed door zijn (al dan niet vegetarische) vrienden. Ten tweede kan het omgekeerde ook: vrienden worden beïnvloed door het eetpatroon van de respondent. Ten derde kan de invloed van vrienden schijnbaar zijn, wanneer voornamelijk vriendschappen worden gemaakt met mensen met hetzelfde eetpatroon. Deze erkenning maakt dat geen sluitend antwoord over de richting van causaliteit gegeven kan worden. Wel zal in de analyse duidelijk worden dat deze variabelen een belangrijke invloed uitoefenen, ongeacht in welke richting.

4.3.1 Logistische regressie naar eetpatroon

De logistische regressie bestaat uit een afhankelijke variabele met twee categorieën die wordt verklaard door meerdere onafhankelijke variabelen. De afhankelijke variabele is het eetpatroon met de twee categorieën: vleeseter en niet-vleeseter. Deze logistische regressie werd stapsgewijs opgebouwd in drie stappen. In de eerste stap werden de sociodemografische variabelen leeftijd, geslacht en opleiding zoals gevonden in de literatuurstudie getoetst. In de tweede stap werd dit model uitgebreid met de aanwezigheid van vegetariërs in gezin, familie en vriendenkring. De derde stap breidde dit uit met kennis over de campagne Donderdag Veggiedag. Onderstaande tabel 12 geeft een samenvatting van deze stapsgewijze logistische regressie naar eetpatroon.

Tabel 12: Samenvatting logistische regressie naar eetpatroon (vleeseter/niet-vleeseter)

Model	1	2	3
-2 Log likelihood	811,088	680,140	654,772
Chi ² (sign.)	45,990 (< 0,001)	130,949 (< 0,001)	25,367 (< 0,001)
Nagelkerke R ²	7,8 %	28,2 %	31,9 %
N = 996			

Bij een regressie-analyse is het de bedoeling dat de -2 Log likelihood van het model met onafhankelijke variabelen lager (dus beter) is dan een model met enkel de afhankelijke variabele. Dit is het geval aangezien de -2 Log likelihood van het nulmodel gelijk is aan 857,078 en wanneer de onafhankelijke variabelen werden toegevoegd, daalde deze waarde tot 654,772 in model 3. De chi²-waarde, die de daling van de -2 log likelihood voorstelt, is bij de drie modellen significant. De verklaringskracht van de modellen werd bepaald door de Nagelkerke R² die weergeeft hoeveel variantie verklaard werd. Opmerkelijk hierbij is dat de verklaringskracht van model 1 met enkel de sociodemografische factoren eerder beperkt is (7,8 %), terwijl dit met wel 20,4 % steeg wanneer in model 2 ook de vegetariërs in de omgeving mee in rekening werden gebracht. De totale verklaringskracht bereikte in model 3 uiteindelijk een waarde van 31,9 % waarbij ook de kennis van Donderdag Veggiedag werd getoetst.

4.3.1.1 Deductieve redenering: sociodemografische factoren

De eerste stap binnen de logistische regressie van eetpatroon toetst de sociodemografische factoren leeftijd, geslacht en opleidingsniveau.

Tabel 13: Logistische regressie van eetpatroon (vleeseter/niet-vleeseter) naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Leeftijd (referentiecategorie: <= 29 jaar))			0,870	
30 – 49 jaar	-0,007	0,257	0,979	0,993
> 50 jaar	0,095	0,252	0,706	1,100
Geslacht (referentiecategorie: man)	1,102	0,194	0,000	3,010
Diploma (referentiecategorie: hooggeschoold)			0,017	
Laaggeschoold	-0,414	0,247	0,094	0,661
Middengespoold	-0,571	0,205	0,005	0,565
Constant	-2,087	0,267	0,000	0,124
N = 996; Cox & Snell R Square= 0,045; Nagelkerke R Square= 0,078				

Tabel 13 geeft de logistische regressie van eetpatroon naar de sociodemografische factoren weer. Hierbij gaat het om de verhouding van de kans om vleeseter te zijn op de kans om niet-vleeseter te zijn. Bij de variabele leeftijd is net als bij de voorgaande analyses te zien dat deze niet significant is ($p > 0,05$).

De variabele geslacht heeft als referentiecategorie 'man', deze variabele is significant ($p < 0,001$) onder controle van leeftijd en diploma. Hierdoor kan het resultaat veralgemeend worden naar de populatie. De odds voor mannen om te behoren tot de groep van vleeseters zijn 3,01 keer zo hoog dan de odds van vrouwen om vleeseter te zijn. Dit wil zeggen dat vrouwen significant vaker niet-vleeseter zijn dan mannen.

Bij opleidingsniveau is te zien dat meer hogeschoolden niet-vleeseter zijn, in vergelijking met laag- en middengeschoolden. De exp(B)-waarden bij laag- en middengeschoolden zijn namelijk kleiner dan één, wat wijst op een lagere kans ten opzichte van hogeschoolden als referentiecategorie. De categorieën hoog- en middengeschoold zijn significant ($p < 0,05$), de categorie laaggeschoold is niet significant ($p = 0,094$).

4.3.1.2 Toevoeging inductieve aan deductieve redenering

De logistische regressie in tabel 14 is in drie delen opgesplitst. In stap 1 gaat het over de sociodemografische variabelen. Hieraan werden in stap 2 de aanwezigheid van vegetariërs in de omgeving toegevoegd. In stap 3 tot slot is de kennis over de campagne Donderdag Veggiedag mee opgenomen.

Tabel 14: Logistische regressie van eetpatroon (vleeseter/niet-vleeseter) naar sociodemografische factoren (stap 1), vegetariërs in omgeving (stap 2) en Donderdag Veggiedag (stap 3)

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Leeftijd (referentiecategorie: ≤ 29 jaar)			0,805	
30 – 49 jaar	0,185	0,285	0,516	1,204
> 50 jaar	0,098	0,285	0,731	1,103
Geslacht (referentiecategorie: man)	0,972	0,218	0,000	2,644
Diploma (referentiecategorie: hogeschoold)			0,179	
Laaggeschoold	-0,335	0,290	0,249	0,715
Middengeschoold	-0,421	0,234	0,073	0,657
Vegetariër in gezin (referentiecategorie: nee)	2,096	0,254	0,000	8,130
Vegetariër in familie (referentiecategorie: nee)	0,474	0,213	0,026	1,607
Vegetariër in vriendenkring (referentiecategorie: nee)	0,711	0,228	0,002	2,035
Kennis Donderdag Veggiedag (referentiecategorie: ja, zeker wel)			0,000	
Ja, ik denk het wel	-0,701	0,266	0,008	0,496
Nee	-1,174	0,238	0,000	0,309
Constant	-2,521	0,379	0,000	0,080
N = 996; Cox & Snell R Square= 0,184; Nagelkerke R Square= 0,319				

De referentiecategorie omvat een mannelijke hogeschoolde vleeseter jonger dan 29 jaar. In zijn sociale omgeving eet niemand vegetarisch, maar hij kent wel de campagne Donderdag Veggiedag.

In deze logistische regressie met de volledige drie stappen valt de stijging in Nagelkerke R^2 direct op. De verklaringskracht is verviervoudigd, van 7,8 % wanneer enkel de sociodemografische factoren (model 1) in rekening werden gebracht tot 31,9 % waarbij ook vegetariërs in de omgeving en de kennis over Donderdag Veggiedag werden meegenomen (model 3). Een andere opmerkelijke vaststelling is dat het opleidingsniveau niet significant is. Terwijl dit bij enkel de sociodemografische factoren wel significant was.

De aanwezigheid van vegetariërs in de omgeving heeft een significante invloed. Wanneer een gezinslid vegetarisch eet, is de $\exp(B)$ -waarde 8,130. Er is dus sprake van een enorme associatie tussen de aanwezigheid van een vegetarisch gezinslid en zelf niet-vleeseter te zijn. Deze associatie is ook terug te vinden bij een vegetarische vriend of familielid, maar in mindere mate. Zo is de $\exp(B)$ -waarde bij een vegetarische vriend 2,035 en daalde deze bij een vegetarisch familielid tot 1,607.

Ook de kennis over de campagne Donderdag Veggiedag heeft een significante invloed op het al dan niet-vleeseter zijn. Wanneer de respondent geen kennis of slechts een beperkte mate van kennis heeft, verminderde de kans op een vleesloos eetpatroon aanzienlijk. Als nooit gehoord werd van de campagne, vergeleken met wel gehoord te hebben van de campagne, is het meer dan drie keer zo waarschijnlijk vleeseter te zijn ($1/0,309 = 3,24$).

Tot slot werd bij deze logistische regressie naar eetpatroon een interactieterm toegevoegd. Uit de literatuurstudie bleek namelijk dat sommige groepen, meer dan anderen, worden beïnvloed door sensibiliseringscampagnes. Het onderzoek van Lea en Worsley (2001) toonde aan dat sensibilisering rond vleesconsumptie het meest effect heeft bij ouderen. De interactieterm *ouderen * Donderdag Veggiedag* is significant ($p = 0,032$), waardoor de bevinding van Lea en Worsley (2001) werd bevestigd. De $\exp(b)$ -waarde van 0,389 toont dat het bij gesensibiliseerde ouderen, in vergelijking met jongeren, bijna drie keer ($1/0,389 = 2,57$) zo waarschijnlijk is niet-vleeseter te zijn. De toevoeging van deze interactieterm zorgde voor een stijging van 0,6 % in de Nagelkerke R^2 .

4.3.2 Multinomiale regressie naar eetpatroon

De multinomiale regressie bestaat uit een afhankelijke variabele met meer dan twee categorieën die werd verklaard door meerdere onafhankelijke variabelen. De afhankelijke variabele is het eetpatroon met de drie categorieën: flexitariër, vleeseter en niet-vleeseter. Tabel 15 geeft een samenvatting weer van deze multinomiale regressie.

Tabel 15: Samenvatting multinomiale regressie naar eetpatroon (flexitariër/vleeseter/niet-vleeseter)

Model	1	2	3
Chi ² (sign.)	59,821 (< 0,001)	199,889 (< 0,001)	217,630 (< 0,001)
Nagelkerke R^2	9,0 %	27,2 %	30,5 %
N = 996			

Bij de drie modellen is sprake van een significante daling in de -2 log likelihood, zoals te zien in de chi²-waarde. De Nagelkerke R² toont dat de verklaringskracht steeg bij elke model. Model 2 (vegetariërs in omgeving) zorgde voor een stijging van 18,2 % in vergelijking met model 1 (sociodemografische factoren). Bij model 3 (campagne Donderdag Veggiedag) ging het om een stijging van 3,3 % ten opzichte van model 2.

4.3.2.1 Deductieve redenering: sociodemografische factoren

Net zoals bij de logistische regressie naar eetpatroon werd ook hier de regressie-analyse opgebouwd in drie stappen. In deze eerste stap werd binnen een deductieve redenering naar de sociodemografische factoren gekeken. Specifiek gaat het om de variabelen leeftijd, geslacht en diploma. Dankzij de likelihood ratio-test werd duidelijk dat de onafhankelijke variabelen diploma en geslacht een significante bijdrage leverden aan het model door de variantie te helpen verklaren (diploma: $p = 0,002$; geslacht: $p < 0,001$). De variabele leeftijd is niet significant ($p = 0,136$).

Tabel 16: Multinomiale regressie van eetpatroon (flexitariër/vleeseter/niet-vleeseter) naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
VLEESETER				
Intercept	0,936	0,209	0,000	2,550
Leeftijd: jonger dan 29 jaar	0,484	0,308	0,116	1,622
Leeftijd: tussen 30 en 49 jaar	0,190	0,233	0,414	1,209
Leeftijd: ouder dan 50 jaar (referentiecategorie)	0			
Geslacht: man	1,110	0,222	0,000	3,033
Geslacht: vrouw (referentiecategorie)	0			
Diploma: laaggeschoold	0,682	0,281	0,015	1,978
Diploma: middengespoold	0,851	0,236	0,000	2,343
Diploma: hoggeschoold (referentiecategorie)	0			
NIET-VLEESETER				
Intercept	-2,234	0,461	0,000	0,107
Leeftijd: jonger dan 29 jaar	1,294	0,500	0,010	3,648
Leeftijd: tussen 30 en 49 jaar	0,373	0,465	0,422	1,452
Leeftijd: ouder dan 50 jaar (referentiecategorie)	0			
Geslacht: man	0,008	0,419	0,985	1,008
Geslacht: vrouw (referentiecategorie)	0			
Diploma: laaggeschoold	1,177	0,533	0,027	3,243
Diploma: middengespoold	1,163	0,450	0,010	3,198
Diploma: hoggeschoold (referentiecategorie)	0			
N = 996; Cox & Snell R Square= 0,058; Nagelkerke R Square= 0,090				

Bij de multinomiale regressie in tabel 16 omvat de referentiecategorie een flexitariër die ouder is dan 50 jaar, vrouwelijk en hoggeschoold. In het eerste gedeelte werd de vergelijking tussen flexitariër en vleeseter gemaakt, in het tweede gedeelte gaat het om de verhouding flexitariër en niet-vleeseter.

Een opmerkelijk verschil bij deze twee vergelijkingen is te zien bij de variabele 'geslacht'. Bij de verhouding flexitariër ten opzichte van vleeseter is geslacht significant ($p < 0,001$). Vrouwen hebben een beduidend hogere kans flexitariër te zijn dan vleeseter. Bij de verhouding flexitariër ten opzichte

van niet-vleeseter daarentegen is geslacht niet significant ($p = 0,985$). Geslacht lijkt dus niet van belang bij flexitariërs ten opzichte van niet-vleeseters.

4.3.2.2 Toevoeging inductieve aan deductieve redenering

Bij de multinomiale regressie naar eetpatroon in tabel 17 werden flexitariërs ten eerste vergeleken met vleeseters, daarna met niet-vleeseters. Bij beide vergelijkingen werd in de eerste stap gekeken naar de sociodemografische factoren. In dit onderdeel werd daarnaast ook de inductieve redenering mee in rekening gebracht. Bij de tweede stap werd gekeken naar de impact van vegetariërs in de omgeving. Tot slot werd in de derde stap de kennis van de campagne Donderdag Veggiedag getoetst.

Tabel 17: Multinomiale regressie naar eetpatroon (flexitariër/vleeseter/niet-vleeseter) naar sociodemografische factoren (stap 1), vegetariërs in omgeving (stap 2) en kennis Donderdag Veggiedag (stap 3)

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
VLEESETER				
Intercept	-1,653	0,351	0,000	0,191
Leeftijd: jonger dan 29 jaar	0,465	0,334	0,163	1,592
Leeftijd: tussen 30 en 49 jaar	-0,012	0,254	0,962	0,988
Leeftijd: ouder dan 50 jaar (referentiecategorie)	0			
Geslacht: man	0,999	0,243	0,000	2,716
Geslacht: vrouw (referentiecategorie)	0			
Diploma: laaggeschoold	0,553	0,318	0,082	1,738
Diploma: middengeschoold	0,683	0,261	0,009	1,980
Diploma: hogeschoold (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in gezin: ja	-1,995	0,278	0,000	0,136
Vegetariër in gezin: nee (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in familie: ja	-0,437	0,235	0,063	0,646
Vegetariër in familie: nee (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in vriendenkring: ja	-0,662	0,250	0,008	0,516
Vegetariër in vriendenkring: nee (referentiecategorie)	0			
Kennis Donderdag Veggiedag: ja, zeker wel	1,173	0,266	0,000	3,231
Kennis Donderdag Veggiedag: ja, ik denk het wel	0,636	0,287	0,027	1,890
Kennis Donderdag Veggiedag: nee (referentiecategorie)	0			
NIET-VLEESETER				
Intercept	-2,538	0,627	0,000	0,079
Leeftijd: jonger dan 29 jaar	1,271	0,503	0,012	3,564
Leeftijd: tussen 30 en 49 jaar	0,320	0,466	0,492	1,377
Leeftijd: ouder dan 50 jaar (referentiecategorie)	0			
Geslacht: man	0,080	0,430	0,852	1,083
Geslacht: vrouw (referentiecategorie)	0			
Diploma: laaggeschoold	1,023	0,542	0,059	2,781
Diploma: middengeschoold	1,144	0,465	0,014	3,139
Diploma: hogeschoold (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in gezin: ja	0,376	0,414	0,364	1,457
Vegetariër in gezin: nee (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in familie: ja	0,135	0,407	0,741	1,144
Vegetariër in familie: nee (referentiecategorie)	0			
Vegetariër in vriendenkring: ja	0,248	0,458	0,588	1,2821
Vegetariër in vriendenkring: nee (referentiecategorie)	0			
Kennis Donderdag Veggiedag: ja, zeker wel	-0,002	0,469	0,997	0,998
Kennis Donderdag Veggiedag: ja, ik denk het wel	-0,309	0,521	0,553	0,734
Kennis Donderdag Veggiedag: nee (referentiecategorie)	0			
N = 996; Cox & Snell R Square= 0,196; Nagelkerke R Square= 0,305				

Binnen de referentiecategorie gaat het om een flexitariër, ouder dan 50 jaar, vrouwelijk en hogeschoold. Zij kent geen vegetariërs in haar omgeving en heeft nog nooit van de campagne Donderdag Veggiedag gehoord.

Binnen deze multinomiale regressie naar eetpatroon werd gefocust op de verhouding tussen flexitariërs en vleeseters. Bij de verhouding flexitariërs en niet-vleeseters zijn de variabelen namelijk bijna niet significant. Een vegetariër in de omgeving werd niet significant bevonden bij de groep van niet-vleeseters. Bij de verhouding tussen flexitariërs en vleeseters is te zien dat vegetariërs in de omgeving wel een belangrijke rol spelen. Wanneer iemand in het gezin vegetarisch eet, is het meer dan zeven keer zo waarschijnlijk zelf flexitarisch te eten ($1/0,136 = 7,35$). Bij flexitariërs met een vegetarisch familielid (randsignificant met $p = 0,063$) stijgt de odds ratio met een factor van 1,55 ($1/0,646$). Met een vegetariër in de vriendenkring tot slot is het bijna 2 keer ($1/0,516 = 1,94$) zo waarschijnlijk flexitariër te zijn. Dit in verhouding met wanneer geen vegetariër aanwezig is in respectievelijk gezin, familie of vriendenkring.

Eenzelfde patroon is te zien bij de kennis van Donderdag Veggiedag. De kennis hiervan is bij flexitariërs ten opzichte van vleeseters significant terwijl dit bij flexitariërs ten opzichte van niet-vleeseters niet significant is. Toch is het effect van Donderdag Veggiedag kleiner dan het effect van vegetariërs in de omgeving binnen de verhouding flexitariërs op vleeseters.

4.3.3 Logistische regressie naar vegafobie

Nadat de vergelijking tussen vleeseters, niet-vleeseters en flexitariërs is gemaakt, wordt nu enkel nog naar vleeseters gekeken en hun mate van vegafobie. De opbouw van deze logistische regressie naar vegafobie volgt dezelfde structuur in drie modellen zoals bij de voorgaande regressie-analyses. Om te toetsen wanneer een vleeseter laag of hoog vegafob is, werden eerst de sociodemografische factoren leeftijd, geslacht en opleidingsniveau bekeken (model 1). Daarnaast werd ook onderzocht wat het effect is wanneer iemand uit de omgeving vegetarisch eet (model 2). Hierbij kan aangenomen worden dat iemand lager vegafob is als hij vegetariërs in zijn omgeving kent. Tot slot werd ook de kennis over de campagne Donderdag Veggiedag in rekening gebracht (model 3). Verondersteld kan worden dat iemand die de campagne kent, lager zal score op vegafobie. Tabel 18 geeft een overzicht van de verschillende modellen en toont dat het uiteindelijke model naar vegafobie bij vleeseters een verklaringskracht van 14,1 % bereikte.

Tabel 18: Samenvatting logistische regressie naar vegafobie (laag/hoog) bij vleeseters

Model	1	2	3
-2 Log likelihood	1101,331	1073,026	1055,684
Chi ² (sign.)	47,837 (< 0,001)	28,304 (< 0,001)	17,342 (< 0,001)
Nagelkerke R ²	7,4 %	11,6 %	14,1 %
N = 842 (vleeseters)			

Tabel 19: Logistische regressie van mate van vegafobie (laag/hoog) naar sociodemografische factoren (stap 1), vegetariërs in de omgeving (stap 2) en kennis Donderdag Veggiedag (stap 3)

	B	S.E.	Sig.	Exp(B)
Leeftijd (referentiecategorie: <= 29 jaar)			0,005	
30 – 49 jaar	0,651	0,218	0,003	1,918
> 50 jaar	0,651	0,217	0,003	1,917
Geslacht (referentiecategorie: man)	-0,450	0,150	0,003	0,638
Diploma (referentiecategorie: hooggeschoold)			0,004	
Laaggeschoold	0,495	0,218	0,023	1,641
Middengespoold	0,566	0,175	0,001	1,762
Vegetariër in gezin (referentiecategorie: nee)	-1,082	0,383	0,005	0,339
Vegetariër in familie (referentiecategorie: nee)	-0,244	0,176	0,164	0,783
Vegetariër in vriendenkring (referentiecategorie: nee)	-0,371	0,152	0,015	0,690
Kennis Donderdag Veggiedag (referentiecategorie: ja, zeker wel)			0,000	
Ja, ik denk het wel	0,825	0,206	0,000	2,281
Nee	0,492	0,246	0,046	1,635
Constant	-1,302	0,289	0,000	0,272
N = 842; Cox & Snell R Square= 0,105; Nagelkerke R Square= 0,141				

Bij de logistische regressie in tabel 19 omvat de referentiecategorie een laag vegafobe man, jonger dan 29 jaar en hooggeschoold. Hij heeft geen vegetariërs in zijn omgeving, maar kent wel de campagne Donderdag Veggiedag. De verklaringskracht van het volledige model (met stap 1, 2 en 3) is eerder beperkt met een Nagelkerke R^2 van 14,1 %. Opmerkelijk is dat op één variabele na, de aanwezigheid van een vegetariër in de familie ($p = 0,164$), alle variabelen significant zijn ($p < 0,05$). Noemenswaardig hierbij is dat zelfs leeftijd significant is, terwijl dit bij de regressie-analyses naar eetpatroon niet het geval was. Vanaf dertig jaar steeg de kans met een hogere waarde op vegafobie. De variabele geslacht toont dat het bij mannen, in vergelijking met vrouwen, anderhalve keer zo waarschijnlijk is hoog vegafob te zijn ($1/0,638 = 1,57$). Op vlak van opleidingsniveau vertoonden hooggeschoolden de laagste kans hoog vegafob te zijn.

Een vegetariër in de familie is niet significant ($p = 0,164$), een vegetariër in gezin of vriendenkring daarentegen is wel significant. Wanneer iemand in het gezin vegetarisch eet, is het bijna drie keer zo waarschijnlijk laag vegafob te zijn ($1/0,339 = 2,95$). Met een vegetariër in de vriendenkring stijgt de odds ratio met een factor van 1,28 ($1/0,783$). Dit relatief ten opzichte van wanneer geen vegetariër in het gezin of vriendenkring aanwezig is. Ook de kennis van de campagne Donderdag Veggiedag is van belang in de mate van vegafobie. Zo zijn vleeseters die de campagne niet, of slechts in beperkte mate, kennen hoger vegafob.

Samenvattend kan gesteld worden dat vleeseters die hoog scoren op vegafobie ouder dan 30 jaar zijn, mannelijk, laag- en middengespoold, geen vegetariër in gezin of vriendenkring hebben en de campagne Donderdag Veggiedag niet kennen.

Bovenstaande analyse toonde aan dat sociale omgeving een rol speelt bij vegafobie. Uit de literatuurstudie bleek dat specifieke groepen, met name jongeren, méér worden beïnvloed door hun sociale omgeving. Het onderzoek van Contento et al. (2006) toonde aan dat adolescenten bij hun eetpatroon sterk beïnvloedbaar zijn door hun vrienden. Om te zien of dit ook het geval was bij de mate van vegafobie werd de interactieterm *jongeren * vegetariër in omgeving* toegevoegd bij de logistische regressie naar vegafobie. Deze interactieterm is significant ($p = 0,019$) met een (exp)b-waarde van 0,385. Dit vertelt dat bij jongeren die een vegetariër in de omgeving hebben, het bijna drie keer ($1/0,385 = 2,60$) zo waarschijnlijk is laag vegafoob te zijn, in vergelijking met ouderen die een vegetariër in de omgeving hebben. Deze interactieterm deed de Nagelkerke R^2 stijgen met 0,8 % waardoor het uiteindelijke model inclusief deze interactieterm een totale verklaringskracht van 14,9 % bereikte.

5 Discussie en conclusie

Dit thesisonderzoek heeft als doel inzicht te verkrijgen in enerzijds vleesconsumptie en anderzijds vegafobie. Vleesconsumptie wordt steeds meer in vraag gesteld, waardoor de motieven onderzocht werden om toch vlees te eten. Hierbij werd gekeken wat de rol is van sociodemografische kenmerken alsook de sociale omgeving bij vleeseters en niet-vleeseters. Daarnaast is het doel van het onderzoek te peilen naar de mate van vegafobie bij Belgische vleeseters. Het begrip vegafobie, geïntroduceerd in het Verenigd Koninkrijk, omvat oorspronkelijk enkel veganisten. Dit thesisonderzoek is vernieuwend doordat de focus voornamelijk op vegetariërs ligt i.p.v. exclusief op de kleine groep van veganisten. Deze verbreding van het begrip werpt licht op de nieuwe categorie van niet-vleeseters. Hierbij werd eveneens achterhaald wat de rol is van de sociodemografische kenmerken en de sociale omgeving.

Hypothese 1

1. Welke motieven halen vleeseters aan om vlees te eten in tijden van groeiende aandacht om minder tot geen vlees te eten?

H₁: De kans op vleesconsumptie verhoogt wanneer vlees eten wordt gezien als natuurlijk, normaal, noodzakelijk en genotvol.

De belangrijkste motieven uit de analyse waarom Belgen wél vlees eten zijn de smaak van vlees, onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten, geen interesse in vegetarisch eten, te duur en van religieuze of spirituele aard. Het motief 'smaak' komt overeen met genot zoals bepaald werd door het onderzoek van Piazza et al. (2014). In deze laatste studie werd het model 'The 4 N's' ontwikkeld waarbij vier argumenten vleesconsumptie rechtvaardigen. Vlees eten wordt hierbij gezien als *natural* omdat het vastgelegd is in onze biologie, *normal* omdat de meeste mensen in de beschaaftde samenleving vlees eten, *necessary* om te overleven en tot slot *nice* door de genotservering bij vlees eten. 'Gebrek aan interesse in vegetarische voeding' als volgend motief kan gesitueerd worden binnen de argumenten 'natuurlijk' en 'normaal' van Piazza's kader. Hierbij wordt geen interesse getoond voor vegetarische voeding omdat vlees eten enerzijds vastgelegd is in onze biologie en anderzijds afwijkend is. Uit het motief dat vegetarisch eten te duur is, blijkt dat het economisch kapitaal van belang is. Bourdieu (1979) stelt namelijk dat de hoogte van het inkomen een rechtstreeks effect heeft op het soort voedingsmiddelen dat wordt gegeten. Toch hoeft een laag inkomen niet garant te staan voor de onmogelijkheid vegetarisch te eten. Peulvruchten als een hoogwaardige plantaardige eiwitbron zijn opmerkelijk goedkoper dan vlees. Hierbij kan verondersteld worden dat niet het economisch, maar wel het cultureel kapitaal van belang is. Respondenten hebben misschien te weinig kennis over de vegetarische keuken. Hiermee kan ook de link gelegd worden met het motief 'onvoldoende vegetarische alternatieven en vervangproducten'. Het probleem lijkt me niet het onvoldoende aanbod, zo verkoopt supermarktketen Delhaize bijvoorbeeld 90 verschillende vegetarische vervangproducten,

naast de eerdergenoemde peulvruchten (Delhaize, 2017). Een mogelijk probleem is de onwetendheid over de bereiding van deze vegetarische alternatieven.

Tot slot werd een motief van spirituele of religieuze aard opgegeven. Het motief om wél vlees te eten vanuit een religieuze of spirituele reden werd niet in de literatuurstudie opgemerkt. In omgekeerde zin vonden De Backer en Huddens (2014) dat het religieus argument de kleinste rol speelt - naast gezondheid, milieu, dieren en smaak - om géén vlees te eten. In dit thesisonderzoek werd echter een significante relatie gevonden tussen religieuze en spirituele redenen en vlees eten. Dit kan, ten eerste, mogelijk aan een methodologische bias liggen waarbij respondenten dachten een reden te moeten opgeven géén (i.p.v. wél) vlees te eten. Door de groeiende aandacht voor klimaatproblemen lijken sociale normen de verwachting te scheppen om minder vlees te eten. Toch moet hierbij opgemerkt worden dat een motief niet per definitie leidt tot een vertaling in het gedrag. Ten tweede kan het spiritueel of religieus motief een invloed hebben op de keuze voor het type vlees. Zo zullen moslims vanuit hun geloof wel bijvoorbeeld kippenvlees eten, maar geen varkensvlees. Ten derde kan op inhoudelijk vlak een verklaring gezocht worden bij Attfield (1983). Hij geeft de antropocentrische houding van de Joods-Christelijke cultuur aan die stelt dat mensen dominant zijn over de natuur (en dus ook over de dieren). Deze inhoudelijke interpretatie is mogelijk van toepassing op onze Belgische cultuur aangezien het christendom de dominante religieuze strekking is.

Hypothese 2

2. Wat zijn de sociodemografische kenmerken - gender, opleidingsniveau en leeftijd - van vleeseters en niet-vleeseters in België?

H₂: Vleeseters zijn mannelijk, laaggeschoold en ouder. Niet-vleeseters daarentegen zijn vrouwelijk, hooggeschoold en jonger.

De analyse bevestigt de tweede hypothese zoals opgesteld uit de literatuurstudie. Bij de regressie-analyse naar eetpatroon werd eerst een tweedeling (vleeseters en niet-vleeseters) en dan een driedeling (flexitariër, vleeseter en niet-vleeseter) naar eetpatroon bekeken. Hierdoor werd bijkomend de groeiende groep van flexitariërs belicht. De regressie-analyse maakt duidelijk dat flexitariërs gelijkenissen vertonen met niet-vleeseters. Bij de vergelijking van vleeseters ten opzichte van niet-vleeseters is geslacht significant. Aanzienlijk meer vrouwen dan mannen volgen een vleesloos dieet. Dit komt overeen met het onderzoek van Perry et al. (2001) waar vegetariërs vooral vrouwelijk bleken te zijn. Volgens Adams (2010) bestaat er een link tussen feminisme en veganisme. In overeenstemming met de bevinding van Hoek et al. (2004) bleek uit de analyse dat vooral hooggeschoolden vegetarisch eten. Dit resultaat doet de vraag rijzen hoe het komt dat meer hooggeschoolden dan lager geschoolden kiezen voor een vleesloos dieet. Het kan mogelijk liggen aan een hoger cultureel kapitaal, waarbij meer kennis en vaardigheden aanwezig zijn die nodig zijn bij een vegetarisch eetpatroon. Het kan ook liggen

aan een verschil in bewustzijn naar opleidingsniveau. Om dit te toetsen maakte ik een extra correlatie-analyse tussen opleidingsniveau en kennis van de sensibilisatie-actie Donderdag Veggiedag (zie tabel 20 in bijlage 2). Hieruit blijkt dat binnen de groep van hogeschoolden 60 % de campagne kent, terwijl dit bij laag- en middengeschoolden slechts 40 % is. Het bewustzijn over vleesconsumptie is dus opmerkelijk hoger bij hogeschoolden, wat een verklaring kan bieden waarom zij vaker vegetarisch eten.

De variabele leeftijd werd in de analyse als niet-significant bevonden⁸. Dit is in tegenstelling met het onderzoek van Fraser et al. (2000) waaruit blijkt dat vooral jongeren kiezen voor een vegetarisch eetpatroon. Toch is er over leeftijd geen consensus in de literatuur. Parseghian (2016) stelt namelijk dat leeftijd niet relevant is bij de keuze voor een vegetarisch eetpatroon. Bij de niet-significante variabele leeftijd moet een kanttekening gemaakt worden dat een mogelijk verschil bestaat tussen leeftijd en generatie. Wordt men conservatiever als men ouder wordt, en dus minder openstaat voor een lagere vleesconsumptie? Of ligt het aan de tijdsgeest en staan jongere generaties hier meer voor open? In dit thesisonderzoek is leeftijd slechts cross-sectioneel bekeken. Het is aan toekomstig onderzoek om dit longitudinaal te benaderen en zo het onderscheid tussen een leeftijds- en generatie-effect te maken.

De eerder klassieke sociodemografische kenmerken gender en opleidingsniveau blijken dus van belang bij het eetpatroon van vleeseters versus niet-vleeseters. Het vernieuwende in dit sociologisch onderzoek is dat bijkomend de potentiële invloed van de sociale omgeving werd nagegaan. Het is hierbij belangrijk om te benadrukken dat het moeilijk is om hierover causale conclusies te trekken (Lea & Worsley, 2001). In ieder geval tonen de resultaten aan dat sprake is van een hoge correlatie tussen de sociale omgeving en het eigen eetpatroon. Meer specifiek werd gekeken naar de effecten van de aanwezigheid van een vegetariër in het gezin, de vriendenkring of de familie. Daarnaast werd ook gekeken naar het effect van sensibilisering naar een lagere vleesconsumptie d.m.v. de toetsing van kennis van de campagne Donderdag Veggiedag.

De 'habitus' van Bourdieu (1979) is gelinkt aan de levensstijl, en daarmee ook het eetpatroon, die ontwikkeld wordt in de sociale omgeving. De habitus van mensen met eenzelfde sociale klasse - vaak de mensen uit de sociale omgeving: gezin, familie en vrienden - is gelijkaardig. Dit suggereert een

⁸ Met extra analyses werd geprobeerd te achterhalen of leeftijd in combinatie met respectievelijk opleiding en gender wel significant zou zijn. Dit door een kruistabel van leeftijd en eetpatroon waarbij d.m.v. elaboratie verder uitgesplitst werd naar enerzijds opleidingsniveau, en anderzijds gender (tabel niet getoond). Laaggeschoolden en mannen zijn significant vaker vleeseter. De studie van Fraser et al. (2000) geeft aan dat ouderen vaker vleeseter zijn. Hieruit kan verondersteld worden dat oudere laaggeschoolden en oudere mannen vaker vleeseter zijn. Door de verdere uitsplitsing in de kruistabel is niet meer in elke cel sprake van $N > 5$. Hierdoor is het niet mogelijk om bij de variabele leeftijd groeps-specifieke conclusies te trekken. Dit hangt samen met het gering aantal niet-vleeseters in de dataset, zoals later bij de beperkingen van dit onderzoek aan bod zal komen.

associatie tussen de aanwezigheid van een vegetariër in de sociale omgeving en een eigen vleesloos eetpatroon, wat bevestigd wordt in de regressie-analyse. De aanwezigheid van een vegetariër in het gezin blijkt de grootste invloed te hebben om zelf ook te kiezen voor een vleesloos eetpatroon. Als een volgend type van sociale omgeving blijken ook vrienden een beïnvloedende factor te zijn. De rol van vrienden blijkt uit de literatuur vooral bij adolescenten van belang. Contento et al. (2006) tonen in hun onderzoek aan dat adolescenten hetzelfde eten als hun vrienden om geaccepteerd te worden in de vriendenkring. Naast gezin en vrienden werd familie als potentiële bron van beïnvloedingsmechanisme onderzocht. De resultaten tonen dat dit type van sociale omgeving het minst belangrijk is. Een vegetariër in de familie vertoont bijna geen samenhang met het eetpatroon. Deze bevinding is moeilijk te koppelen met de gevonden (Engelstalige) literatuur. Hierin wordt met het woord 'family' geen eenduidig onderscheid gemaakt tussen gezin en familie. Deze resultaten die vooral het belang van het gezin aantonen, wijzen op een socioculturele verklaring. Daarnaast zijn ook andere verklaringen mogelijk, zoals het onderzoek van Pliner en Pelchat (1986). Hierin geven zij genetische gelijkheid en eenzelfde blootstelling aan hetzelfde voedsel als verklaring voor dezelfde voedselvoorkeuren in het gezin.

Naast de sociale omgeving werd de invloed van sensibilisering nagegaan bij het eetpatroon. Dit werd gemeten door de kennis van de door EVA vzw opgerichte campagne Donderdag Veggiedag. Deze campagne heeft als doel vleeseters aan te sporen minstens één dag per week – donderdag – geen vlees te eten. Uit de resultaten bleek dat deze sensibilisatie-actie een effect heeft op vleesconsumptie. Respondenten die de campagne kennen, eten minder vlees. In overeenstemming met de studie van Lea en Worsley (2001) blijkt dat vooral gesensibiliseerde ouderen, in vergelijking met gesensibiliseerde jongeren, minder vlees eten. Op vlak van gender en opleidingsniveau kan verondersteld worden dat voornamelijk vrouwen en hogeschoolden op de hoogte zijn van de campagne Donderdag Veggiedag. Bijkomende analyses geven inderdaad aan dat vrouwen vaker op de hoogte zijn van de campagne: 54,8 % vrouwen kent Donderdag Veggiedag. Dit in tegenstelling met slechts 37,2 % mannen die al gehoord hebben over de campagne Donderdag Veggiedag (zie tabel 21 in bijlage 2). Daarnaast blijkt, zoals eerder vermeld, dat hogeschoolden een hoger bewustzijn over vleesconsumptie hebben dan laag- en middengedocholden (tabel 20 in bijlage 2). Hierdoor kan de effectiviteit van sensibilisering in vraag worden gesteld. Het zou kunnen dat door selectie-effecten vrouwen en hogeschoolden meer bewustzijn hebben over vleesconsumptie waardoor zij sneller gesensibiliseerd worden.

Hypothese 3

3. In welke mate zijn vleeseters vegafob, en wat zijn de sociodemografische kenmerken van vegafobe vleeseters?

H₃: Op basis van de literatuur wordt verondersteld dat vleeseters wel degelijk vegafob zijn. Echter, de mate waarin vleeseters vegafob zijn en de relatie met sociodemografische factoren is niet eenduidig gekend. Enkel op vlak van gender wordt een concrete uitspraak gedaan: mannen maken vaker vegafobe opmerkingen dan vrouwen. Aangezien de kans op vegafobie groter is voor vleeseters dan niet-vleeseters, volgt hieruit dat hoog vegafobe vleeseters ouder, lager geschoold en mannelijk zijn.

Bijna de helft (43,7 %) van de Belgische vleeseters scoren hoger dan gemiddeld op vegafobie. Vlees eten verhoogt de kans tot vegafobie en dit effect is sterker bij ouderen, mannen en lager geschoolden. In de literatuur werden geen uitspraken gedaan over de sociodemografische kenmerken leeftijd en opleidingsniveau van vegafobe vleeseters. Over gender daarentegen toont Merriman (2010) aan dat mannen eerder dan vrouwen vegafobe opmerkingen maken. Dit komt overeen met de resultaten uit de analyse. Opmerkelijk is dat de variabele leeftijd in de mate van vegafobie wel als significant bevonden werd: oudere vleeseters zijn vaker vegafob. Dit was niet het geval bij de keuze voor een al dan niet vleesloos eetpatroon. Deze bevinding doet vermoeden dat ouder worden geen effect heeft op het gedrag (eetpatroon), maar wel in - negatieve zin - op de houding (vegafobie). Mogelijk worden oudere vleeseters conservatiever in hun ideeën over niet-vleeseters. Ook hier kunnen we niet met zekerheid zeggen of dit om een leeftijds- of generatie-effect gaat.

Net als bij het eetpatroon van vleeseters versus niet-vleeseters, wordt ook hier bij vegafobie naast sociodemografische kenmerken de sociale omgeving belicht. Bij de aanwezigheid van een vegetariër in het sociaal netwerk werd een associatie gevonden tussen een vegetarisch gezinslid of vriend en een lagere waarde op vegafobie. Het gezin is voor de mate van vegafobie het meest van belang, familie daarentegen speelt geen significante rol. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat, gelinkt met Bourdieu, de gelijkenissen van de habitus met gezinsleden groter is dan met familieleden. De resultaten komen overeen met het onderzoek van Contento et al. (2006). Hierin wordt geopperd dat vooral adolescenten beïnvloed worden door hun sociale omgeving. Ook in dit thesisonderzoek werd aangetoond dat de sociale omgeving van groter belang is op de mate van vegafobie bij jongeren in vergelijking met ouderen. Daarnaast bestaat enkel een correlatie tussen sensibilisering en een lagere mate van vegafobie wanneer de sensibiliseringscampagne goed gekend is. Een beperkte kennis van de sensibilisatiecampagne is niet voldoende om vegafobie tegen te gaan. Sensibilisatie alleen volstaat niet om vegafobie aan te pakken, bijkomende manieren moeten hiervoor gezocht worden.

Dit thesisonderzoek toont een polarisatie aan tussen vlees- en niet-vleeseters. Het gaat om een grote groep van mannelijke, laag- en middengeschoolde vleeseters tegenover een kleine groep van vrouwelijke, hogeschoolde niet-vleeseters. Daarnaast geven de hoge scores op vegafobie van vleeseters de stigmatiserende perceptie ten opzichte van niet-vleeseters weer. Deze polarisatie en negatieve perceptie over niet-vleeseters hindert de weg naar een duurzame samenleving. Vlees eten heeft een grote impact op onze ecologische voetafdruk, wat vermeden moet worden met het oog op de klimaatdoelstellingen (Hedenus et al., 2014). In de strijd tegen klimaatverandering is het van belang de vleesconsumptie te reduceren. Dit is moeilijk te bereiken wanneer vleeseters een negatieve perceptie hebben over niet-vleeseters en een vleesloos dieet.

Tot slot wens ik nog even stil te staan bij een aantal beperkingen in dit onderzoek. De gebruikte dataset bevat slechts een gering aantal vegetariërs en veganisten. Door dit gebrek werden ook bijna-vegetariërs in de groep van niet-vleeseters opgenomen zodat deze groep groot genoeg was om analyses mee uit te voeren. Daarnaast biedt dit kwantitatief thesisonderzoek geen uitgebreide verklaring voor de effecten tussen de verschillende types van sociale omgeving, kwalitatief onderzoek kan hierin een belangrijke rol spelen. De processen binnen de types van sociale omgeving konden niet in kaart worden gebracht. Verder is het spirituele/religieuze aspect enkel op een abstracte en eerder vage manier bevraagd. Mogelijk was hierbij sprake van een methodologische bias. De data laten niet toe om de respondenten op te splitsen naar verschillende spirituele en religieuze (of geseculariseerde) overtuigingen. Hierdoor kon geen antwoord geboden worden op het onverwachte resultaat bij de eerste onderzoeksdeelvraag. Overigens kon door de cross-sectionele aard van de data geen onderscheid worden gemaakt tussen een leeftijds- en generatie-effect.

Dit onderzoek biedt ook enkele startpunten aan volgend onderzoek. De bevinding dat de sociale omgeving van belang is, kan volgend onderzoek inspireren om de processen van sociale beïnvloeding specifiek te onderzoeken. Met de methodiek van de sociale netwerkanalyse kan het belang van dit sociaal kapitaal verder in kaart worden gebracht. Daarnaast blijkt gender een belangrijke variabele. Zowel bij eetpatroon als de mate van vegafobie werd gender als een enorm significante variabele opgemerkt. Mannen eten meer vlees, wat volgens Loughnan (2014) komt door de associatie van vlees met mannelijkheid. Vrouwen daarentegen blijken meer vegetarisch-gezind te zijn. Flynn et al. (1994) bieden hierop een antwoord vanuit de risicoperceptie van voedsel. Vrouwen zijn gevoeliger dan mannen voor de gepercipieerde risico's van voeding op gezondheid en klimaat. Volgend onderzoek moet nagaan wat precies de redenen zijn dat vrouwen daarvoor gevoeliger zijn. Het is van belang voor de sociale wetenschappen om aandacht te hebben voor gender. Zo kan inzicht verkregen worden in het verschil tussen mannen en vrouwen bij de beslissing al dan niet vlees te eten. Op vlak van de motieven voor vleesconsumptie moet volgend onderzoek gedetailleerder bekijken welke rol spiritualiteit/religie speelt bij het al dan niet eten van (verschillende types van) vlees. Dit om uitsluitel

te bieden over de interpretatie van het spirituele/religieuze aspect bij vlees eten zoals gevonden bij de eerste onderzoeksdeelvraag. Bijkomend moet hierbij nagegaan worden wat het eventuele verschil is tussen enerzijds religieuze en anderzijds spirituele redenen. Kwalitatief onderzoek kan hierbij in de diepte peilen naar motieven voor vleesconsumptie.

Als suggestie naar het beleid toe is het van belang de polarisatie tussen vleeseters en niet-vleeseters aan te pakken. Ook de perceptie van vleeseters over niet-vleeseters moet op een positieve manier bijgesteld worden. Sensibilisatiecampagnes kunnen hierbij een rol spelen. Hierbij is extra aandacht vereist voor mannen en lager geschoolden. Vrouwen en hogeschoolden zijn namelijk oververtegenwoordigd bij zowel de groep van gesensibiliseerden als de groep van niet-vleeseters. Dit onderzoek suggereert een eerder positief effect van sensibilisering op een lagere vleesconsumptie en minder vegafoob zijn, maar geeft ook aan dat sensibilisering alleen geen wonderen kan verrichten. Het is dan ook belangrijk dat het beleid zoekt naar bijkomende manieren om vleesconsumptie en vegafobie terug te dringen. Het beleid kan hiervoor organisaties zoals EVA vzw steunen bij de ontwikkeling van campagnes en andere activiteiten. Dit onderzoek blijkt verder te suggereren dat een beter resultaat geboekt kan worden wanneer sensibilisatie-acties ook de sociale omgeving erbij betrekken. Een praktijkvoorbeeld hiervan is de campagne Dagen Zonder Vlees die mensen stimuleert veertig dagen minder vlees te eten. Deze campagne is gericht op deelname in groep waardoor de sociale omgeving betrokken wordt bij het eigen eetpatroon.

6 Bibliografie

- Adams, C. J. (2010). Why feminist-vegan now? *Feminism & Psychology*, 20(3), 302-317.
- Ajzen, I. (Ed.) (1985). *From intentions to actions: A theory of planned behavior*. Heidelberg: Springer.
- Attfield, R. (1983). Christian Attitudes to Nature. *Journal of the History of Ideas*, 44(3), 369-386.
- Bardone-Cone, A. M., Fitzsimmons-Craft, E. E., Harney, M. B., Maldonado, C. R., Lawson, M. A., Smith, R., & Robinson, D. P. (2012). The Inter-Relationships between Vegetarianism and Eating Disorders among Females. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, 112(8), 1247-1252. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.jand.2012.05.007
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: study in the sociology of deviance*: The free pers.
- Beckers, L. (2015). Dagen Zonder Vlees: waarom flexitariërs de toekomst zijn. *De Morgen*.
- Belgium. (2016). Uw ecologische voetafdruk. Retrieved from http://www.belgium.be/nl/leefmilieu/duurzaam_consumeren/bewust_consumeren/ecologische_voetafdruk
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionisme, Perspective and Method*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc.
- Bourdieu, P. (1979). *Distinction*. Parijs: Les Editions de Minuit.
- CIM. (2016a). Golden standard. Retrieved from <http://www.cim.be/nl/golden-standard>
- CIM. (2016b). Wat doet het CIM? Retrieved from <http://www.cim.be/nl/media/het-cim/26>
- Cole, M., & Morgan, K. (2011). Vegaphobia: derogatory discourses of veganism and the reproduction of speciesism in UK national newspapers. *The British Journal of Sociology*, 62(1), 135 - 153.
- Contento, I. R., Williams, S. S., Michela, J. L., & Franklin, A. B. (2006). Understanding the food choice process of adolescents in the context of family and friends. *Journal of Adolescent Health*, 38(5), 575-582. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2005.05.025
- De Backer, C. J. S., & Hudders, L. (2014). From Meatless Mondays to Meatless Sundays: Motivations for Meat Reduction among Vegetarians and Semi-vegetarians Who Mildly or Significantly Reduce Their Meat Intake. *Ecology of Food and Nutrition*, 53(6), 639-657. doi:10.1080/03670244.2014.896797
- De Standaard. (2016). Ikea lanceert vegetarisch alternatief voor hotdog.
- de Wolf, M., van Otterdijk, R., Pennartz, P., Hurkxkens, P., & Toebes, T. (2011). *Lesgeven over duurzame ontwikkeling* (M. de Wolf Ed.). Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Delhaize. (2017). Vegetarisch. Retrieved from <http://www.delhaize.be/nl-be/Vlees-en-vis/Vegetarisch/c/v2MEAVEG>
- Eliasi, J. R., & Dwyer, J. T. (2002). Kosher and Halal: Religious observances affecting dietary intakes. *Journal of The American Dietetic Association*, 101(7), 911-913. doi:10.1016/S0002-8223(02)90203-8
- Eurobarometer. (2006). *Risk Issues*. Retrieved from http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_238_en.pdf.
- EVA vzw. (2016). Onze aanpak. Retrieved from <http://www.evavzw.be/over-ons/visie>
- EVA vzw. (2017). Donderdag veggiedag: Waarom meedoen? Retrieved from <http://www.donderdagveggiedag.be/waarom/>
- Flynn, J., Slovic, P., & Mertz, C. K. (1994). Gender, Race, and Perception of Environmental Health Risks. *Risk Analysis*, 14(6), 1101-1108. doi:10.1111/j.1539-6924.1994.tb00082.x
- Foer, J. S. (2009). *Dieren Eten*. Amsterdam: Little, Brown.
- Fox, N., & Ward, K. (2008). Health, ethics and environment: A qualitative study of vegetarian motivations. *Appetite*, 50(2-3), 422-429. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2007.09.007

- Fraser, G., Welch, A., Luben, R., Bingham, S., & Day, N. (2000). The effect of age, sex and education on food consumption of a middle-aged English Cohort - EPIC in East Anglia. *Preventive Medicine*, 30, 26-34.
- Gossard, M. H., & York, R. (2003). Social Structural Influences on Meat Consumption. *Human Ecology Review*, 10(1).
- Hedenus, F., Wirsenius, S., & Johansson, D. J. A. (2014). The importance of reduced meat and dairy consumption for meeting stringent climate change targets. *Climatic Change*, 124(1), 79-91. doi:10.1007/s10584-014-1104-5
- Hoek, A. C., Luning, P. A., Stafleu, A., & de Graaf, C. (2004). Food-related lifestyle and health attitudes of Dutch vegetarians, non-vegetarian consumers of meat substitutes, and meat consumers. *Appetite*, 42, 265-272.
- iVox. (2016). iVox Panel. Retrieved from <http://www.ivoxpanel.be/panel>
- Jabs, J., Devine, C. M., & Sobal, J. (1998). Maintaining vegetarian diets - Personal factors, social networks and environmental resources. *Canadian Journal of Dietetic Practice and Research*, 59(4), 183-189.
- Kunst, J. R., & Hohle, S. M. (2016). Meat eaters by dissociation: How we present, prepare and talk about meat increases willingness to eat meat by reducing empathy and disgust. *Appetite*, 105, 758-774. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2016.07.009>
- Lea, E., & Worsley, A. (2001). Influences on meat consumption in Australia. *Appetite*, 36, 127-136. doi:10.1006/appe.2000.0386
- Leefmilieu Brussel. (2016). *Voeding & leefmilieu*. Hannequart, J. Schamp, E. Retrieved from http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/IF%20Part%20Voeding%2005%20NL.
- Lengermann, P., & Niebrugge, G. (2007). Feminism. In B. Publishing (Ed.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology*: Ritzer, George.
- LeRette, D. (2015). Stories of microaggressions directed toward vegans and vegetarians in social settings. *Dissertation Abstracts International, A: The Humanities and Social Sciences*, 75(07).
- Loughnan, S. (2014). The Psychology of Eating Animals. *Psychological Science*, 23(104). doi:10.1177/0963721414525781
- Macdiarmid, J. I., Douglas, F., & Campbell, J. (2016). Eating like there's no tomorrow: Public awareness of the environmental impact of food and reluctance to eat less meat as part of a sustainable diet. *Appetite*, 96, 487-493. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2015.10.011>
- Mastermann-Smith, H., Ragusa, A. T., & Crampton, A. (2014). Reproducing speciesism: a content analysis of Australian media representations of veganism. *Annual Conference of the Australian Sociological Association*.
- Mead, G. H. (1941). *A Unifying Theory for Sociology* (Vol. 6): Sage.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens III, W. W. (1972). *The limits to growth*. New York: Universe Books.
- Merriman, B. (2010). Gender differences in family and peer reaction to the adoption of a vegetarian diet. *Feminism & Psychology*, 20(3), 420-427. doi: 10.1177/0959353510368283
- MIRA. (2010). *Berekening van de ecologische voetafdruk van consumptieactiviteiten in Vlaanderen mbv het Vlaams input-outputmodel*.
- Nath, J. (2010). 'God is a vegetarian': The food, health and bio-spirituality of Hare Krishna, Buddhist and Seventh-Day Adventist devotees. *Health Sociology Review*, 19(3), 356-368.
- Parseghian, P. (2016). VEGAN AND VEGETARIAN AT EVERY AGE. *FoodService Director*, 29(7), 16-16.
- Peeters, J. (2015). *Voedselconsumptiepeiling 2014-2015 Rapport 1: Voedingsgewoonten, antropometrie en voedingsbeleid*.

- Perry, C., McGuire, M., Neumark-Sztainer, & Story, M. (2001). Characteristics of vegetarian adolescents in a multiethnic urban population. . *Journal of Adolescent Health*, 29(6), 406-416.
- Piazza, J., Ruby, M. B., Loughnan, S., Luong, M., Kulik, J., Watkins, H. M., & Seigerman, M. (2014). Rationalizing meat consumption. The 4Ns. *Appetite*, 91, 114-128.
- Pliner, P., & Pelchat, M. L. (1986). Similarities in food preferences between children and their siblings and parents. *Appetite*, 7(4), 333-342. doi:http://dx.doi.org/10.1016/S0195-6663(86)80002-2
- Povey, R., Wellens, B., & Conner, M. (2001). Attitudes towards following meat, vegetarian and vegan diets: an examination of the role of ambivalence. *Appetite*, 37, 15-26. doi:10.1006/appe.2001.0406
- Romo, L. K., & Donovan-Kichen, E. (2012). "Actually, I Don't Eat Meat": A Multiple-Goals Perspective of Communication About Vegetarianism. *Communication Studies*, 63(4), 405-420. doi:10.1080/10510974.2011.623752
- Roth, L. (2005). Beef. It's What's for Dinner. *Food, Culture & Society*, 8(2), 181-200. doi:doi.org/10.2752/155280105778055272
- Ruby, M. (2011). Vegetarianism. A blossoming field of study. *Appetite*, 58(2012), 141-150.
- Ruby, M., & Heine, S. (2012). Too close to home. Factors predicting meat avoidance. *Appetite*, 59(1), 47-52. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.appet.2012.03.020
- Singer, P. (1975). *Pro mens, pro dier*. New York: The New York Review.
- Statbel. (2014). *Minder vleesconsumptie in België maar aanzienlijk meer uitvoer*. Retrieved from http://statbel.fgov.be/nl/binaries/PERSBERICHT_vlees_nl_tcm325-252868.pdf.
- Steltenpool, L. (2014). *De vegarevolutie - de onmisbare gids voor veganistisch eten*. Amsterdam: Prometheus Bert Bakker.
- Sturgeon, N. (2007). Ecofeminism *Blackwell Encyclopedia of Sociology*.
- Thijssen, P. (2006). *Van beschrijving naar inzicht, inleiding in de statistiek*. Leuven/Den Haag: Acco.
- Thomas, M. A. (2015). Are vegans the same as vegetarians? The effect of diet on perceptions of masculinity. *Appetite*, 97, 79-86.
- Torres, B., & Torres, J. (2010). *Vegan Freak: Being Vegan in a Non-Vegan World*: PM Press.
- Tukker, A. (2011). Environmental impacts of changes to healthier diets in Europe. *Ecological Economics*, 70(10), 1776-1788. doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.05.001
- van den Berg, F. (2013). *De vrolijke veganist*. Antwerpen/Utrecht: Houtekiet.
- Wang, Y., & Beydoen, M. A. (2009). Meat consumption is associated with obesity and central obesity among US adults. *International Journal of Obesity*, 33, 621-628. doi:10.1038/ijo.2009.45
- Watson, M. (2016). Bourdieu's Food Space. Retrieved from <http://www.gastronomica.org/bourdieu-food-space/>
- White, L. (1967). The historical roots of our ecologic crisis. *Ecology and religion in history*.
- Yeh, H.-Y. (2014). Voice with Every Bite. *Food, Culture & Society*, 17(4), 591-613. doi:10.2752/175174414X13948130848502
- You, W., & Henneberg, M. (2016). Meat in Modern Diet, Just as Bad as Sugar, Correlates to Worldwide Obesity: An Ecological Analysis. *J Nutr Food Sci*, 6(517). doi:10.4172/2155-9600.1000517

7 Bijlagen

7.1 Bijlage 1: Gebruikte variabelen

Eetpatroon

V002_1_v3: Welke omschrijving past het best bij u? met volgende waarden:

1. Ik ben veganist (ik eet geen dierlijke producten)
2. Ik ben vegetariër (ik eet geen vlees en geen vis)
3. Ik ben bijna-vegetariër (ik eet maximum 2 keer per maand vlees of vis)
4. Ik ben parttime-vegetariër (ik eet minstens 3 keer per week geen vlees en geen vis)
5. Ik eet geen vlees, maar wel vis
6. Ik ben een alleseter (ik eet bijna elke dag vlees of vis)

Sociodemografisch

Geslacht

1. Man
2. Vrouw

Diploma 3

1. Hoogstens lager middelbaar
2. Hoger middelbaar
3. Hoger onderwijs

Deze variabele Diploma3 is een hercodering van de variabele **Diploma** met acht categorieën: (1) lager onderwijs/geen diploma, (2) lager middelbaar onderwijs (alle types), (3) hoger middelbaar beroepsonderwijs, (4) hoger middelbaar technisch onderwijs, (5) hoger middelbaar onderwijs (humaniora), (6) hoger onderwijs korte type, (7) hoger onderwijs lange type, (8) universitair onderwijs.

Leeftijd3N

1. >= 29 jaar
2. 30-49 jaar
3. > 50 jaar

Motieven

V010_v3: Welke van onderstaande zaken zijn redenen voor u om NIET (vaker) vegetarisch (geen vlees en vis) te eten? Duid uw top 3 aan.

1. Spirituele/religieuze overtuiging
2. Sociale druk om vlees te eten
3. Slecht voor mijn imago
4. Onvoldoende vegetarische alternatieven
5. Omwille van huisgenoten of partner
6. Onvoldoende vervangproducten
7. Mijn gezondheid
8. Onvoldoende eigen kookvaardigheden
9. Het milieu
10. Het is duur
11. De smaak
12. Het is saai
13. Het interesseert me niet
14. Te moeilijk om vegetarisch te eten

V009a_v3: Waarom eet u vegetarisch (geen vlees en vis)? Duid uw top 3 aan.

1. Nieuwe smaken leren kennen
2. Het is lekker
3. Om creatief te zijn
4. Sociale druk om geen vlees en vis te eten
5. Mijn gezondheid
6. Goed voor mijn imago
7. Het is goedkoop
8. Het milieu/klimaat
9. Je hoort vegetarisch te eten
10. Om af te vallen (gewicht te verliezen)
11. Omwille van huisgenoten of partner
12. Vlees eten is voorbijgestreefd
13. Dierenwelzijn
14. Spirituele/religieuze overtuiging
15. Er zijn voldoende vegetarische alternatieven
16. Omdat het hip en trendy is

Vegafobie

V025: Duid aan welke omschrijving het meest van toepassing is op u.

1. **V025_1_v3:** Ik heb bewondering voor mensen die geen vlees en vis eten. - Ik vind mensen die geen vlees en vis eten raar.
2. **V025_2_v3:** Het zou beter zijn voor het milieu moest ik ook wat minder vlees en vis eten. - Het maakt niet echt uit voor het milieu hoeveel vlees en vis ik eet.
3. **V025_3_v3:** De mens heeft vlees en vis nodig om gezond te blijven. - De mens heeft helemaal geen vlees en vis nodig om gezond te blijven.
4. **V025_4_v3:** Wanneer ik voor anderen kook, hou ik er rekening mee of er vegetariërs bij zijn. - Wanneer ik voor anderen kook, hou ik er geen rekening mee of er vegetariërs bij zijn. Ze moeten eten wat de pot schaft.
5. **V025_5_v3:** Ik zou het een goede zaak vinden, moesten mijn kinderen vegetariër willen worden. - Ik zou het niet oké vinden, moesten mijn kinderen vegetariër willen worden.
6. **V025_6_v3:** Vegetarisme is een tijdelijke trend die wel zal overwaaien. - Vegetarisme is iets dat enkel maar zal toenemen in de toekomst.

V026: In welke mate gaat u akkoord met onderstaande stellingen.

1. **V026_1_v3:** Ik denk dat er in de toekomst steeds meer mensen zullen zijn die geen vlees en vis eten
2. **V026_2_v3:** Je kan pas spreken over een volwaardige maaltijd, wanneer er een stuk vlees op je bord ligt
3. **V026_3_v3:** Ik vind dat elk restaurant een vegetarisch alternatief op het menu moet hebben staan
4. **V026_4_v3:** Een vegetarische burger kan nooit zo goed smaken als een echte burger
5. **V026_5_v3:** Ik neem me voor om in de toekomst minder vlees en vis te eten
6. **V026_6_v3:** Ik zou zeker niet meer willen betalen voor een vegetarisch alternatief
7. **V026_7_v3:** Ik zou enkel kunnen samenleven met een partner die vlees en vis eet
8. **V026_8_v3:** Ik vind vegetarisch eten hip en trendy
9. **V026_9_v3:** Ik zou helemaal niet weten hoe ik aan een vegetarische maaltijd zou moeten beginnen
10. **V026_10_v3:** Eigenlijk zou ik minder vlees en vis moeten eten
11. **V026_11_v3:** Ik zou mijn kinderen aanmoedigen om minder vlees en vis te eten
12. **V026_12_v3:** Het zal in de toekomst een noodzaak zijn om minder vlees en vis te eten
13. **V026_13_v3:** Moest iemand van mijn gezin vegetariër zijn, zou ik samen met hem/haar vegetarisch mee eten

Deze variabelen heb ik gehercodeerd in functie van de aanmaak van een vegafobie-schaal. De vegafobie-schaal bestaat uit 19 items, de eerste 6 items werden getoetst door waarden 1 tem 7 voor de mate van akkoord. De volgende 13 items werden getoetst door waarden 1 tem 4 om de mate van akkoord te weten. Aangezien dit de items moeilijke vergelijkbaar maakt, heb ik alle items genormeerd zodat deze allen een score tussen 0 en 1 hebben.

ITEMS VEGAFOBIE	Hoe hoger de score, hoe meer akkoord met deze stelling
<i>SchaalVegafobie7</i>	<i>De aangemaakte schaal is het gemiddelde van onderstaande variabelen</i> <i>Score 1 = niet akkoord tem score 7 = akkoord</i>
1 VeggieRaar	Ik vind mensen die geen vlees en vis eten raar
2 VleesMaaktNietUit	Het maakt niet echt uit voor het milieu hoeveel vlees en vis ik eet
3 VleesNodig	De mens heeft vlees en vis nodig om gezond te blijven
4 EtenPotSchaft	Wanneer ik voor anderen kook, hou ik er geen rekening mee of er vegetariërs bij zijn. Ze moeten eten wat de pot schaft.
5 KindVeggieNietOk	Ik zou het niet oké vinden, moesten mijn kinderen vegetariër willen worden
6 MinderVeggie	Ik denk dat er in de toekomst steeds minder mensen zullen zijn die geen vlees en vis eten
<i>SchaalVegafobie4</i>	<i>De aangemaakte schaal is het gemiddelde van onderstaande variabelen</i> <i>Score 1 = niet akkoord tem score 4 = akkoord</i>
1 VeggieTrend	Vegetarisme is een tijdelijke trend die wel zal overwaaien.
2 VleesVolwMaaltijd	Je kan pas spreken over een volwaardige maaltijd, wanneer er een stuk vlees op je bord ligt.
3 NietVeggieRest	Ik vind dat niet elk restaurant een vegetarisch alternatief op het menu moet hebben staan.
4 VegNietGoedSmaken	Een vegetarische burger kan nooit zo goed smaken als een echte burger.
5 NietMinderVlees	Ik neem me niét voor om in de toekomst minder vlees en vis te eten.
6 NietMeerBetVeggie	Ik zou zeker niet meer willen betalen voor een vegetarisch alternatief.
7 PartnerVlees	Ik zou enkel kunnen samenleven met een partner die vlees en vis eet.
8 VeggieNietHip	Ik vind vegetarisch eten niét hip en trendy.
9 NietWetenHoeVeggie	Ik zou helemaal niet weten hoe ik aan een vegetarische maaltijd zou moeten beginnen.
10 MoetNietMinderVlees	Ik moet niet minder vlees en vis eten.
11 KindNietAanmoedVeggie	Ik zou mijn kinderen niet aanmoedigen om minder vlees en vis eten.
12 GeenNoodzMinderVlees	Het zal in de toekomst geen noodzaak zijn om minder vlees en vis te eten.
13 NietVeggieAlsGezin	Moest iemand van mijn gezin vegetariër zijn, zou ik niet samen met hem/haar vegetarisch mee eten.
SchaalVegafobie	Het genormeerde gemiddelde (waarden tussen 0 en 1) van de twee vegafobie-schalen (op basis van de 19 bovenstaande items) = Mean(schaalvegafobie7 /7, schaalvegafobie4 /4)

Inductieve variabelen gebruikt bij de regressie-analyses

V012_v3: Kent u de campagne Donderdag Veggiedag?

1. Ja, zeker
2. Ja, ik denk het wel
3. Nee

V005_1_v13: Kent u vegetariër(s) in uw gezin?

V005_2_v3: Kent u vegetariër(s) in uw familie?

V005_3_v3: Kent u vegetariër(s) in uw vriendenkring?

7.2 Bijlage 2: Extra analyses

Tabel 20: Correlatie opleidingsniveau en kennis campagne Donderdag Veggiedag

	Kennis campagne Donderdag Veggiedag					
	<u>Ja, zeker wel</u>		<u>Ja, ik denk het wel</u>		<u>Nee</u>	
<u>Laaggeschoold</u>	44	19,8 %	38	17,1 %	140	63,1 %
<u>Middengeschoold</u>	96	22,4 %	74	17,3 %	258	60,3 %
<u>Hooggeschoold</u>	126	36,4 %	82	23,7 %	138	39,9 %
N = 996; Chi²= 43,270; Cramer's V=0,147 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)						

Tabel 21: Correlatie gender en kennis campagne Donderdag Veggiedag

	Kennis campagne Donderdag Veggiedag					
	<u>Ja, zeker wel</u>		<u>Ja, ik denk het wel</u>		<u>Nee</u>	
<u>Man</u>	95	19,2 %	91	18,3 %	310	62,5 %
<u>Vrouw</u>	170	34,1 %	103	20,7 %	225	45,2 %
N = 994; Chi²= 35,469; Cramer's V=0,189 (erg zwak verband) P < 0,001 (sign.)						